

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ___ ” _____ 2017

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Biznesin İdarəedilməsi
(İşlətmə) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Əliyeva Nuranə Cəsarət
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Dr. Gəray Musayev Cümşüd
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Vergi Muafiyet və İstisnaları və İşlətmə Kararları
Üzerine Etkisi: Azərbaycan Örneği

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ___ ” _____ 2017 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəni yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Üçüncü bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

1. AHMETOV Reşat, “ Tarım Sektörün Maliye Teminatının Yüksətilmesinde Vergi İndirimlerinin Rolü ”, **Azərbaycan Vergi Dergisi**, 2015, sayı 5, s. 89-102
2. AHMETOV Reşat, “ Vergi Düzenlenmesinin Tarım Sektörün Gelişimine Etkisi ” **Azərbaycan Vergi Dergisi**, 2013, sayı 2, s. 149-161.
3. AÖF, **Kamu Maliyesi**.
4. Azərbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanunu.
5. HÜSEYNOV Telman, **İşletmenin Ekonomisi**, Bakü, 2009.
6. MEMMEDOV Elekber ve diğərleri, **Vergiye giriş**, Şamahı, 2014.
7. MEMMEDOV, Seyfullayev, **Vergi ve Yatırım**, Bakü, 2013.
8. MUSAYEV Akif, **İnavasyon Ekonomisi ve Vergi Güçlendirilmesi**, Bakü, 2014.
9. MUSAYEV, Kelbiyev, Rzayev, **Vergiler ve Vergitutma**, Bakü, 2005.
10. NEBIYEV İsmail “ Azərbaycanda Vergi Sisteminin Tarihi ” **Azərbaycan Vergi Dergisi**, 2011, sayı 6, s. 87-106
11. <http://www.stat.gov.az> - Devlet İstatistik Kurumunun Resmi İnternet Sayfası.
12. www.taxes.gov.az - Azərbaycan Cumhuriyetinin Vergiler Bakanlığı.

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, çertyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.) 1 cədvəl, 1 şəkil

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

m. İsayev Əbilxan Şirin-ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Azərbaycanda İşletmelerin Yatırım Faaliyyətləri)

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki
1.	<u>Bölüm (Ekim 2016 – Ocak 2017)</u>			
2.	<u>Bölüm (Şubat 2017 – Nisan 2017)</u>			
3.	<u>Bölüm (Mayıs 2017)</u>			

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ ____ ” _____ 2017-ci il

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.
2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAIJANIN VERGİ SİSTEMİNƏ GENEL BAKIŞ

1.1. AZERBAJCAN VERGİ SİSTEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Tarihsel Gelişimi

1.2.2. Yapı İtibarile Azerbaycan Vergi Sisteminin Sınıflandırılması

1.2.3. Vergilerin Ekonomik Sınıflandırılması Bakımından Azerbaycan Vergi Sistemi

1.2. VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNASI KAVRAMLARI

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAJCAN VERGİ SİSTEMİNDE YER ALAN MUAFİYET İSTİSNALAR

2.1. GELİR VERGİSİ

2.1.1. Gelir Vergisi Konusu, Mükellefleri

2.1.2. Gelir Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

2.2. KURUMLAR VERGİSİ

2.2.1. Kurumlar Vergisi Konusu, Mükellefi

2.2.2. Kurumlar Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

2.3. KATMA DEĞER VERGİSİ

2.3.1. Katma Değer Vergisi Konusu, Mükellefi

2.3.2. Katma Değer Vergisinde Yer Alan Muafiyet Ve Istisnalar

2.4. AKSİZ VERGİSİ

2.4.1. Aksiz Vergisi Konusu Ve Mükellefi

2.4.2. Aksiz Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

2.5. EMLAK VERGİSİ

2.5.1. Emlak Vergisinin Konusu, Mükellefi

2.5.2. Emlak Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

2.6. TOPRAK VERGİSİ

- 2.6.1. Toprak Vergisinin Konusu, Mükellefi
- 2.6.2. Toprak Vergisinde Yer Alan Muafiyet Ve İstisnalar
- 2.7. YOL VERGİSİ
  - 2.7.1. Yol Vergisinin Konusu, Mükellefi
  - 2.7.2. Yol Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar
- 2.8. MADEN VERGİSİ
  - 2.8.1. Maden Vergisi Konusu, Mükellefi
  - 2.8.2. Maden Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar
- 2.9. SADELEŞTİRİLMİŞ VERGİ
  - 2.9.1. Sadeleştirilmiş Verginin Konusu, Mükellefi
  - 2.9.2. Sadeleştirilmiş Vergide Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCANDA UYGULANAN VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNALARININ İŞLETME KARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

- 3.1. AZERBYCANDA İŞLETMELERİN YATIRIM FAALİYETLERİ
- 3.2. AZERBAYCANDA UYGULANAN MUAFİYET VE İSTİSNALARIN EKONOMİK ALANLARA ETKİSİ
  - 3.2.1. Vergi İndirimlerinin Tarım Sektörüne Etkisi

- 1. SONUÇ
- 2. KAYNAKÇA
- 3. ÖZET

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ İŞLETME
BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNALARI VE İŞLETME
KARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ: AZERBAYCAN ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Nurane ELİYEVA

1317.01043

Bakü – 2017

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ İŞLETME
BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNALARI VE İŞLETME
KARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ: AZERBAYCAN ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Nurane ELİYEVA

1317.01043

Danışman

Dr. Geray MUSAYEV

Bakü – 2017

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı Azerbaycanda yer alan muafiyet ve istisnaların işletme kararları üzerinde ne gibi etkilerinin olmasını değerlendirmektir. Bir girişimci yatırım yapmadan önce (işletme kurmadan önce) pazarı iyice araştırmalıdır. Girişimcinin hangi sektöre yönelemesi gerektiğini, hangi alanlarda daha çok yatırımların olduğunu, Azerbaycanda en çok hangi sektörler gelişmiştir ve hangi vergi indirimleri söz konusu olduğunu önceden değerlendirmesi etkili ve sağlıklı karar vermesi için gereklidir.

Tez üç bölümden ibarettir. Birinci bölümde Azerbaycanın vergi sisteminin temel özellikleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Azerbaycanda verginin eski dönemlerden günümüze kadar tı gelişimi araştırılmış, yapı itibari ve ekonomik sınıflandırılmasına değinilmiş, muafiyet ve istisna kavramları açıklanmış, örneklerle genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Azerbaycan vergi sisteminde yer alan vergilerin konusu ve mükellefleri açıklanmış, Azerbaycan vergi sisteminde muafiyet ve istisnalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Azerbaycanda yatırım ortamı değerlendirilmiş, Azerbaycanda en çok hangi sektöre yatırımlar yapılmış veya yapılmaktadır ve Azerbaycan vergi sisteminde en çok hangi sektörlerde indirimler yapılmaktadır ve uygulanan indirimlerin işletme kararlarına ne gibi etkisi olduğu değerlendirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCANIN VERGİ SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. AZERBAYCAN VERGİ SİSTEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ..	2
1.1.1. Tarihsel Gelişimi	3
1.1.2. Yapı İtibarile Azerbaycan Vergi Sisteminin Sınıflandırılması... 9	
1.1.3. Vergilerin Ekonomik Sınıflandırılması Bakımından Azerbaycan Vergi Sistemi.....	12
1.2. VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNASI KAVRAMLARI	13

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN VERGİ SİSTEMİNDE YER ALAN MUAFİYET VE İSTİSNALAR

2.1. GELİR VERGİSİ	15
2.1.1. Gelir Vergisi Konusu, Mükellefleri	15
2.1.2. Gelir Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar.....	16
2.2. KURUMLAR VERGİSİ	24
2.2.1. Kurumlar Vergisi Konusu, Mükellefi	24

2.2.2. Kurumlar Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar	24
2.3. KATMA DEĞER VERGİSİ.....	26
2.3.1. Katma Değer Vergisi Konusu, Mükellefi.....	26
2.3.2. Katma Değer Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar	27
2.4. AKSİZ VERGİSİ	30
2.4.1. Aksiz Vergisi Konusu Ve Mükellefi.....	30
2.4.2. Aksiz Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar.....	31
2.5. EMLAK VERGİSİ.....	31
2.5.1. Emlak Vergisinin Konusu, Mükellefi	31
2.5.2. Emlak Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar.....	32
2.6. TOPRAK VERGİSİ.....	33
2.6.1. Toprak Vergisinin Konusu, Mükellefi.....	33
2.6.2. Toprak Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar	34
2.7. YOL VERGİSİ.....	35
2.7.1. Yol Vergisinin Konusu, Mükellefi	35
2.7.2. Yol Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar	35
2.8. MADEN VERGİSİ	36
2.8.1. Maden Vergisi Konusu, Mükellefi	36
2.9. SADELEŞTİRİLMİŞ VERGİ.....	36
2.9.1. Sadeleştirilmiş Verginin Konusu, Mükellefi	36
2.9.2. Sadeleştirilmiş Vergide Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCANDA UYGULANAN VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNALARININ İŞLETME KARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

3.1. AZERBYCANDA İŞLETMELERİN YATIRIM FAALİYETLERİ	38
3.2. AZERBAYCANDA UYGULANAN MUAFİYET VE İSTİSNALARIN EKONOMİK ALANLARA ETKİSİ	44
3.2.1. Vergi İndirimlerinin Tarım Sektörüne Etkisi	48
SONUÇ	56
KAYNAKÇA	59

TABLÖLÄR

TABLO

SAYFA

Tablo 1. Azerbaycan Cumhuriyetinde Yatırımın Yapısı 42

ŒEKİLLER

ŒEKİL

SAYFA

Œekil 1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Vergi Sistemi 11

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

KDV

Katma Değer Vergisi

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

GSYİH

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GYMF

Girişimciliğe Yardım Milli Fonu

SSCB

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

Modern dünya küreselleşme dönemini yaşıyor. Küreselleşme ulusal ekonominin rekabet gücü karşısında oldukça yüksek talepler koyuyor. Küresel dünyada Azerbaycan'ın stratejisi inovasyonların ve eğitimin geliştirilmesi yoluyla bilgi ekonomisine doğru güvenle ilerlemektir. Artık böyle bir düşünce dünyanın gelişmiş ülkelerinde kendi onayını bulmuş ki, "Bilgi Ekonomisinin Temeli İnovasyondur".

Azerbaycan'ın ekonomik gelişiminin modern aşamasında inovasyon faaliyetini gerçekleştiren veya teşvik eden faktörlerden biri yatırım imkanıdır. Güçlü iş ve yatırım ortamı olmadan dayanıklı gelişme gerçekleşemez. Bellidir ki, ekonomik siyasetin parametrelerinin oluşturulması yönünde başarılı vergi politikası uygulanmaktadır. Ekonomik gelişim politikası gerçekleştiren Azerbaycan'ın başarılı vergi politikası bölgede verimli ve rekabetçi ekonomik siyaset yapılmasına imkan sağlamıştır. Bu politikaların başında vergi muafiyet ve istisnaları gelmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAJCANIN VERGİ SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. AZERBAJCAN VERGİ SİSTEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Azerbaycan Respublikasının modern vergi sisteminde aşağıdaki özellikler belirtilmiştir:

- Ayrı ayrı yasalarca değil, hukuki esasa dayanır, yani kümülatif toplumsal ürünün bir bölümünün yeniden dağıtılması ile ilgili tüm mali ilişkilerini kapsar;

- Birim kurallar, ekonomik konuların düzenlenmesi yasal şekillerine bakılmaksızın vergilerin hesaplanması ve öğrenilmesinin tek mekanizması temelinde kurulmuştur;

- Vergi ödemelerine vergi organları tarafından tek kontrol yapılır;

- Mükelleflere aynı talep sunuyor ve vergilerin sayısının ve vergi oranlarının belirlenmesi, vergi indirimlerinin ve onların verilmesi mekanizmasının çözümlenmesi vergiler ödendikten sonra kalan mevduatlardan kullanılmasına müdahale edilmemesi yolu ile gelirlerin şekillenmesinin aynı başlangıç koşullarını oluşturur;

- Mükelleflerin ayrı ayrı kategorileri arasında vergi yükünün adaletle dağıtılmasını sağlar;

- Yabancı ülkelerin deneyiminin dikkate alınması uluslararası entegrasyon süreçlerine katılmaya olanak tanır.¹

---

¹ A. F. Musayev, Y. A. Kelbiyev, Z. H. Rzayev, **Vergiler ve Vergitutma**, Bakü, 2005, s. 270-271

1.1.1. Tarihsel Gelişimi

Tarihi gelişimine göre vergilendirmeni üç ana safhaya ayrılabiliriz. İlk aşama eski dönemlerden başlamış yüzyıllarca süren, vergilerin belirlenmesi ve toplanması için mali araçların olmaması ile karakterize edilen dönemi kapsamaktadır. Vergilendirme gelişiminin ikinci aşaması XVI-XIX yüzyılları kapsayan doğrudan ve dolaylı vergileri içeren sistemlerin olduğu dönemdir. Üçüncü aşama vergilerin doğasına bilimsel-teorik görüşlerin oluşması ile ilgilidir.

Azerbaycan'da Eski Dönemlerde Vergiler (XX yüzyılın başlarına kadar)

Ehemeniler'in Azerbaycan topraklarında yürüttükleri vergi politikası soyguncu özellik taşıyordu. Tüm satraplıklar becerilen toprağın alanından ve performanslarından asılı olan ciddi şekilde belirlenmiş miktarda para şeklinde vergi ödemeli idiler.

Emeviler döneminde aynı ödeme vergilerin önemli ölçümünü oluşturuyordusa, Abbasiler döneminde vergilerin ancak bir bölümü aynı ödeniyordu. Halife el-Mehdi döneminde (775-785) onun emrine göre toprağın alanına göre alınan vergi yerine ürüne göre alınan vergi konulmakla suvarılan topraklardan ürünün yarısı alınıyordu. Bu dönemde meyve ağaçlarına, zeytin ve üzüm bağlarına da haraç konulmuştu. Toprak ve can vergisinden başka aşağıdaki vergiler alınıyordu: humus - mülkiyetten ve varlıklardan alınan, gelirin 1/5 eşit olan vergi; zekat - yoksulların yararına zengin Müslümanların malvarlığını alınacak vergi; zekat el-fitr - oruçluğun sona ermesi münasebetiyle verilen pay, fitre, sadaka - yoksullara verilen bağış; uşur - ürünün 1/10 eşit vergi. Azerbaycan'da nüfusun bir kısmı Hıristiyan

olduğundan halifenin hazinesine iki isimde vergi: haraç ve cizye veriliyordu. Müslümanlar cizye vergisinden muaf idiler.

XIII-XIV yüzyıllarda Azerbaycan topraklarının çok büyük bir kısmı Moğol hakim çevrelerin eline geçmişti. Moğol zulmü altında olan nüfus devlete ve feodallara 40 tür vergi ve rüsum veriyordu. Moğol birliklerinin korunması için nüfus üzerine özel vergi - tacar konulmuştu.

XVIII yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycan'da hanlıklar döneminde esas vergiyi malcehet kapsıyordu. Feodallar otlakları kullanmaya karşılık reyyetden çopbaşı adlı ilave vergi alıyorlardı.

XIX yüzyılın başlarında Azerbaycan Rusya İmparatorluğu'nun bünyesinde olduğu dönemde Vergi sistemi devlet vergilerinden ve yerel vergilerden oluşuyordu.

- Devlet Vergileri: devlet toprak vergisi, mülkiyet vergi, ticaret ve sanayi vergisi, para sermayesine vergiler ve tüketim vergileri ait ediliyordu.

- Yerel Vergilere: ticaret ve sanayi vergisi, ek tüketim vergisi, özel vergiler, duman vergisi, kasablardan alınan vergiler, çöplerin temizlenmesi için vergiler, çim ve mera yerlerinden kullanıma göre vergiler, yoldan kullanıma göre vergiler vb. aitti.

XIX yüzyılın sonları XX yüzyılın başlarında Azerbaycan'da doğrudan vergilerle birlikte tüketim vergilerinden de geniş kullanılıyordu. Aynı dönemde Azerbaycan'da artık tüketim vergileri tam şekillenmeye başladı.

Azerbaycan'da XIX yüzyılın başlarında vergilerin toplanmasına Hazinedarlıklar hayata geçirirdi. 70'li yıllarda Hazinedarlıkların yerini Hazine Daireleri aldı. Böylece, yüz-yüz elli yıl önce Azerbaycan'da

toplanılan vergi tutarının esas bölümünü devlet toprak vergisi ve askeri vergi oluşturuyordu. Sonra ise ticaret ve sanayi faaliyetlerinden vergiler ve tüketim vergileri geliyordu.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nde Vergiler (1918-1920 yılları)

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Hükümetinin bütçesi aşağıdaki vergi türleri hesabına şekilleniyordu:

- Doğrudan vergiler: toprak vergisi, emlak vergisi, devlet gelir vergisi, sanayi vergisi, sermaye yatırımdan gelir vergisi, askeri mükellefiyet vergisi, noter vergi;

- Dolaylı vergiler: tütün, sigara kağıtları, şeker, çay, beyaz petrol, benzin, gazyağı, yağlama yağlarından ve diğer petrol ürünlerinden vergi, gümrük rüsumu ve gelirleri;

- Mühür hakkı: mahkeme, büro, belge yazışmalarından gelirler;

- Hükümet monopolilerine ait vergiler: maden geliri, posta geliri, telgraf geliri, ormanlardan, balıkçılıktan, pamukçuluktan gelirler;

- Devlet demir yolundan gelirler: yük taşınmasından gelen gelirler;

Sovyet Döneminde Vergiler

1920-1991 yıllarında Azerbaycan SSCB'nin bünyesinde olduğundan onun bağımsız vergi sistemi olmamıştır. Yeni gelişmeye başlayan vergi sistemine hem doğrudan, hem de dolaylı vergiler, rüsumlar dahil idi.

1921 yılında Azerbaycan köylüleri qıda vergisinden muaf edildi, fakat 1922 yılında yeniden uygulamaya başlandı.

1923 yılında Devlet ve kooperatif kurumlarından %8 oranında gelir vergisi tutulmaya başlandı.

Aynı yıl birim tarım vergisi uygulanmaya başladı. İlk zamanlar o, hem para şeklinde, hem de aynı şekilde alınıyordu. 1924 yılından ise sadece para şeklinde alınmaya başlandı.

1941-1945 yılların Büyük Vatan Savaşı döneminde askeri vergi ve bekarlık vergisi, yalnız ve az çocuklu ailelere vergi uygulandı.

1941-1945 Savaşı'ndan sonraki dönemde esas vergi türleri:

- Ahaliden vergiler: gelir vergisi, tarım vergisi, bekarlık vergisi, yalnızlardan ve aile büyüklüğü az olan vatandaşlardan vergi;

- İşletmelerden vergiler: dolaşım vergisi ve devlet kurumlarının menfaatinden ayırmalar, sosyal kurumların ekonomik organlarından gelir vergisi.

1950 yılların esas vergi türü dolaşım vergisi idi. 1954 yılında dolaşım vergisinden gelen mevduat devlet bütçesinin gelir kısmının %41 ni kapsıyordu.

90'lı yılların başlarına yakın Sovyet vergi sisteminin temel görevi her bir vatandaşın veya işletmenin gelirlerinin devletin yararına yabancılaşması, yani mali fonksiyonun uygulanması idi.

Yeni Ekonomik Politika döneminde para şeklinde olan ilk vergi 1921 yılı Temmuz ayında dahil edilmiş maden vergisi idi. 1925 yılında askeri vergi dahil edildi ki, onun da mükellefleri 21-40 yaş arasında orduya çağrılmayan erkekler idi. Doğrudan vergiler mali politikasının temel aracı ve devlet bütçesinin gelirlerinin artışının önemli faktöre dönüşmüştü. Doğrudan vergi sisteminin oluşumu ile birlikte devlet ayrı

ayrı mallara tüketim şeklinde dolaylı vergiler de uyguluyordu. Doğrudan vergilerle karşılaştırıldığında onların vergitutumuna mekanizması çok da karmaşık değildi. İlk tüketim vergisi 1921 yılı Kasım ayında şerapa, bir süre sonra ise kibrite, tütün ürünlerine uygulandı. 1924 yılı boyunca ise bira, kvas, alkol, tuz, çay şekeri, çay, petrol ürünleri, kahve, votka vb. aksizli mallar listeye alındı.

1980'lerin ikinci yarısından başlayarak çeşitli mülkiyet şekillerinde işletmeler oluşmaya başladı. Bu ise vergilere önceki görüşlerden imtina edilmesini talep ediyordu. Tüzel ve gerçek kişiler tarafından vergi mevzuatı takip edilmesine ve fiyatların düzenlenmesine devlet kontrolünün sağlanması amacıyla 1990 yılının Temmuz ayında Maliye Bakanlığı bünyesinde Vergi Hizmeti oluşturuldu.

Azerbaycan'ın Modern Vergi Sistemi

Azerbaycan”da modern vergi sisteminin kurumsal ve yasal alt yapısının oluşturulması süreci bağımsızlığın kazanılmasıyla 1991 yılında başlamıştır. Vergi sisteminin yeniden yapılandırılması süreci dört dönem itibariyle incelenebilir:

1991-1992 yıllarını kapsayan birinci dönemde gelir ve gider vergileri hakkında yasal altyapı tamamlanmış ve yürürlüğe girmiştir. 1991 yılının Aralık ayında “Katma Değer Vergisi” ve “Aksiz”, 1992 yılının Haziran ayında ise “Kurumlar Vergisi” ve “Gelir Vergisi, “Devlet Vergi Hizmeti” Kanunu kabul edilerek, 1992 yılından itibaren vergi idaresinin de oluşturulması süreci başlamıştır.

1993-1996”lı yılları kapsayan ikinci dönemde ise piyasa mekanizması ihtiyaçlarına cevap verecek bir çok yeni vergi uygulamaları getirilmiştir. 1993 yılında “Toprak Vergisi” ve “Maden Vergisi”, 1996

yılında “Devlet Yol Fonuna Vergiler”e ilişkin kanunlar kabul edilmiştir. Bu çerçevede vergi kanunlarının uygulanmasına yönelik çok sayıda tebliğ ve kararnameler de yürürlüğe girmiştir.

1996-2000’li yılları kapsayan üçüncü dönemde ise ülkedeki ekonomik, sosyal ve siyasal koşullara uyumlu ve aynı zamanda özel sektörün de gelişmesini teşvik etmek amacıyla vergi mevzuatında çok sayıda yeni düzenlemeler getirilmiş ve aynı zamanda bütün vergi kanunlarını tek çatı altında birleştirecek bir kanun (mecelle) çalışmalarına başlamış ve 2000 yılı Temmuz ayında bu kanun mecliste onaylanarak 01.01.2001 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Dördüncü dönem ise 2001 yılında günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde, ülke ekonomisindeki gelişmeler doğrultusunda ve ekonomik istikrarı korumak adına vergi mevzuatına ek düzenlemeler getirilmektedir. Günümüz vergi mevzuatı ve vergi isteminin esasını ise bahsettiğimiz üzere 2001 yılından itibaren uygulanmakta olan Azerbaycan Vergi Kanunu (Mecellesi) oluşturmaktadır.

Vergi alanında elde edilen Vergi Mecellesinin kabul edilmesi en büyük başarı sırasındadır. Vergi Mecellesinde önceleri uygulanan 13 vergi türünden 9 vergi türü tespit edilmiş, birçok vergi türleri üzerinde oranlar aşağı düşürülmüş, aksiz vergisine celb olunan malların listesi azaltılmıştır. Son 10 yılda gelir vergisi oranı %27 'den %20' e, KDV oranı %20'den %18' edek azaltılmış, gerçek kişilerin gelir vergisi hesaplama mekanizması kolaylaştırılmıştır , iki vergi oranı (% 14 ve % 25) değişmemiş, gerçek kişilerin vergilendirilen aylık gelirlerinin maksimum sınırı 2500 manatadek artırılmıştır. Tarım sektörünün gelişimine teşvik etmek amacıyla tarım üreticileri toprak vergisi hariç,

tüm vergilerden muaf edilmiş, gerçek kişilerin emanetleri üzere ödenen faiz tutarından gelir vergisinin tutulmasına indirimler uygulanmış, bankaların, sigorta ve reasürans şirketlerinin kârının şartname sermayesinin artırılmasına yönelik kısmı kâr vergisinden muaf olunmuştur. 2000 yılından itibaren vergi hizmetinin tarihinde ilk kez vergi propagandası, mükelleflerin vergi konularında bilgilendirilmesi, insanlarda vergi kültürünün ve tefekkürünün şekillendirmesi alanında işlerin düzenlenmesi ülkenin vergi sisteminde yapılan reformlara paralel olarak gerçekleştirilmektedir. 2000 yılında Vergiler Bakanlığı'nın resmi internet sayfası oluşturuldu ki, onun aracılığıyla mevzuatta meydana gelen değişiklikler, vergilere dair normatif düzenlemeler operatif olarak mükelleflere iletiliyor.²

1.1.2. Yapı İtibarile Azerbaycan Vergi Sisteminin Sınıflandırılması

01.01.2001 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Azerbaycan Vergi Kanunu Azerbaycan vergi sisteminde uygulanacak vergileri üç ana grupta ele almıştır:

- Merkezi vergiler (devlet vergileri);
- Yerel vergiler (belediye vergileri);
- Özerk cumhuriyet vergileri;

Merkezi vergiler bu Kanun ile belirlenen ve Azerbaycan Cumhuriyeti genelinde ödenecek vergiler kapsamaktadır. Merkezi vergiler merkezi bütçeye, yani devlet bütçesine ödenmektedir. Bu vergiler aşağıdakılardır:

- gerçek kişilerin gelir vergisi,

---

² Elekber Memmedov ve diğerleri, **Vergiye giriş**, Şamahı, 2014, s. 10-20

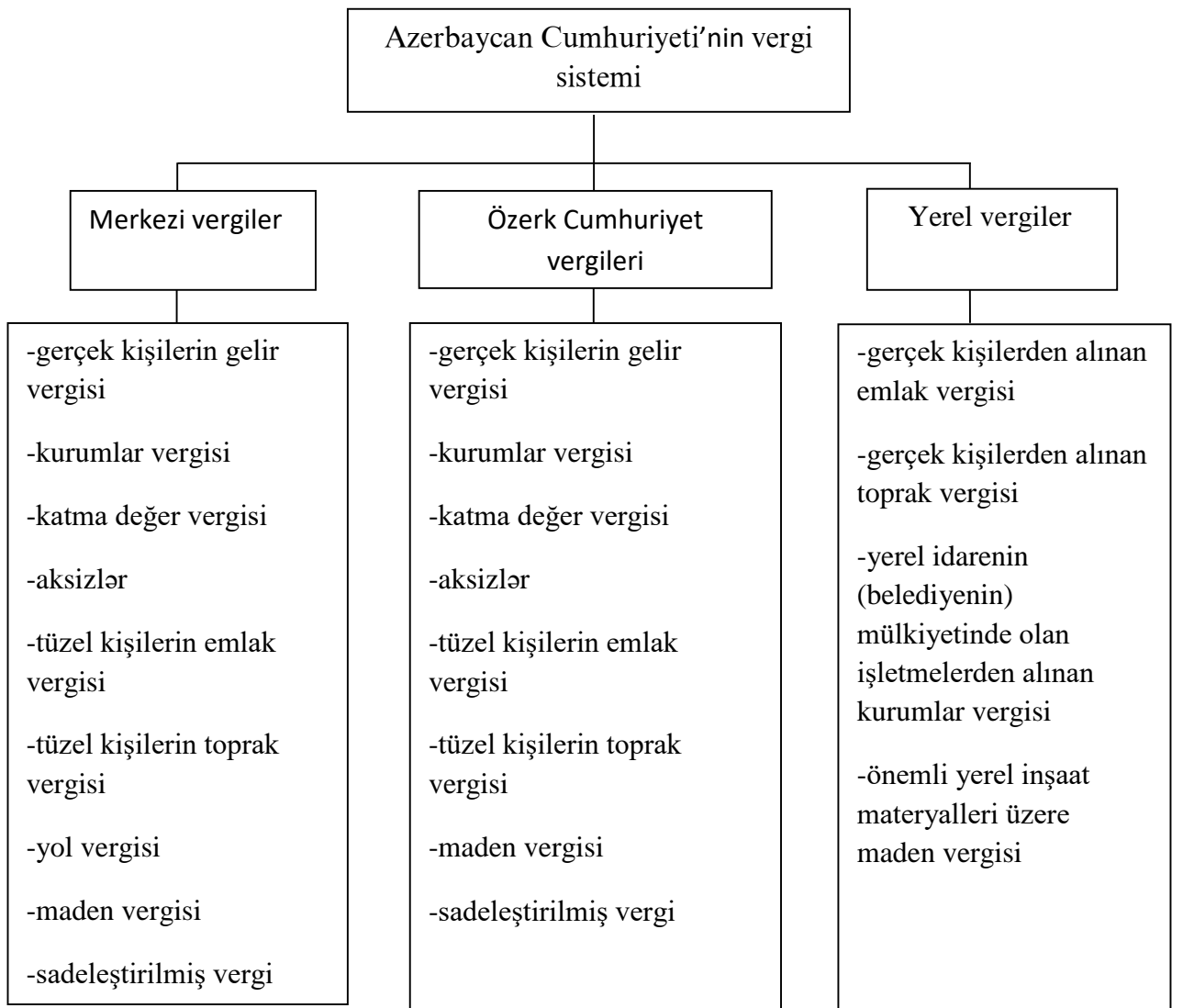
- kurumlar vergisi (belediye mülkiyetinde olan işletme ve kurumlar hariç),
- katma değer vergisi,
- aksiz (özel tüketim) vergisi,
- tüzel kişilerin emlak vergisi,
- tüzel kişilerin toprak vergisi,
- yol vergisi,
- maden vergisi,
- sadeleştirilmiş (basit veya götürü) vergi.

Yerel vergiler (belediye vergileri) Kanun'la ve ilgili yasalarla belirlenen, belediyelerin kararlarına göre uygulanan ve belediyelerin bölgelerinde ödenen vergiler öngörülüyor. Belediyeler tarafından uygulanan diğer zorunlu ödemeler ilgili kanunla belirlenir. Yerel vergilerin (belediye vergilerinin) oranları vergi kanunlarında belirlenen sınırlar kapsamında belirlenir. Vergi mevzuatına uygun olarak belediyeler kendi topraklarında mükelleflerin ayrı ayrı kategorilerini yerel vergilerden tamamen veya kısmen muaf tutmak, vergi oranını azaltmak için karar kabul edebilirler. Yerel vergiler yerel idareler, yani belediyeler tarafından tahsil edilir. Yerel vergilere aşağıdakiler aittir:

- gerçek kişilerden alınan toprak vergisi,
- gerçek kişilerden alınan emlak vergisi,
- önemli yerel inşaat materyalleri üzere maden vergisi,
- yerel idarenin (belediyenin) mülkiyetinde olan işletmelerden alınan kurumlar vergisi.

Özerk cumhuriyet vergileri Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde bu Kanun'la sırasıyla, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti yasaları ile belirlenen ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yol vergisi hariç uygulanan diğer merkezi vergiler öngörülüyor.³

Şekil 1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Vergi Sistemi

³ Vergi Mecellesi Madde 4,5,6,7,8

Kaynak: A. F. Musyev, Y. A. Kelbiyev, Z. H. Rzayev, **Vergiler ve Vergitutma**, Bakü, 2005, s. 273

1.1.3. Vergilerin Ekonomik Sınıflandırılması Bakımından Azerbaycan Vergi Sistemi

Vergilerin ekonomik sınıflandırılmasına göre Azerbaycan Vergi sistemi aşağıdaki türlere ayrılır:

- Gelir üzerinden alınan vergiler;
- Servet üzerinden alınan vergiler;
- Tüketim üzerinden alınan vergiler.

Şu anda ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin bir çoğunda bu tür sınıflandırma esas alınır. Şöyle ki, Avrupa Ekonomik Birliği yaratılırken düzenlenen ve tarihe «Neumark Komisyonu" adıyla dahil olmuş vergi komisyonu vergilerin dolaylı ve doğrudan vergilere bölünmesini eskimiş hesap görmüş ve onların gelir, servet ve tüketim vergilerine bölünmesini daha isabetli olduğunu hesap etmiştir.

Gelir elde edildiği anda yapılan vergilendirmeye gelir üzerinden alınan vergiler denir. Örneğin; gerçek kişilerin gelir vergisi, tüzel kişilerin kurumlar vergisi.

Bu veya diğer şekilde servete (belli bir kişiye mahsus olan menkul ve gayrimenkul varlığın toplamı) sahip olduğu anda yapılan vergilendirmeye servet, emlak ve sermaye artışı vergileri denir.

Mal, iş ve hizmetin eyleminin çeşitli aşamalarında onun fiyatından tutulan veya fiyata ek gibi konulan vergilere ise tüketim üzerinden alınan

vergiler denir. Tüketim vergilerine örnek olarak katma değer vergisini, aksiz vergisini gösterebiliriz.⁴

1.2. VERGİ MUAFIYET VE İSTİSNASI KAVRAMLARI

Vergide istisna, verginin konusunda muafiyet ise mükellefiyette kısıtlamayı ifade eder. Vergilemede genellik kuralı gereği, herkesin ayırım gözetilmeksizin vergi ödemesi gerekir. Fakat bir kısım ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı vergi konusunda veya mükellefiyetinde bazı kısıtlamalar yapmak gerekebilir.

Vergi konusundaki kısıtlamayı ifade eden istisna, vergi kanunlarına göre vergilendirilmesi gereken bir konunun kısmen ya da tamamen, geçici ya da sürekli olarak vergi dışı tutulmasıdır. İstisnaya örnek olarak katma değer vergisinden ihracat istisnasını gösterebiliriz.

Vergi mükellefiyetindeki kısıtlamayı ifade eden muafiyet, vergi kanunlarına göre kendileri için vergi borcu doğması öngörülen kişilerin kısmen ya da tamamen, geçici ya da sürekli olarak vergi mükellefiyeti dışında tutulmalarıdır.⁵

Muafiyetlere örnek olarak Gelir Vergisi Kanununda düzenlenen esnaf muaflığı, küçük çiftçi muaflığı ile diplomat muaflığı gösterebiliriz. Çok küçük çapta ticari faaliyette bulunan ve esas itibariyle geliri ancak geçimini sağlayacak düzeyde olan bazı ticaret ve sanat erbabı gelir vergisinden muaf kılınmıştır. Diplomat muaflığı ile de yabancı ülkelerin Türkiye’de bulunan elçi, maslahatgüzar ve konsolosları ile memurların,

---

⁴ Musayev, Kelbiyev, Rzayev, a.g.e, s. 71-72

⁵ Osman Pehlivan, **Kamu Maliyesi**, Trabzon, 2001, s. 131

karşılıklı olmak koşuluyla gelir vergisinden muaf kılınmaları öngörülmüştür.

Muafiyet ve istisna tam ya da kısmi, geçici ya da sürekli, koşullu ya da koşulsuz olabilirler. Örneğin, Gelir Vergisi Kanununda yer alan telif kazançları istisnası fikir ve sanat eserlerinden elde edilen gelirlerin tamamını, sürekli olarak vergi dışı bırakan bir istisnadır. Buna karşılık, konutların kiraya verilmesinden elde edilen kira gelirlerinden yalnızca bir kısmı vergi dışı bırakılmıştır. Geçici istisnaya örnek olarak da yeni yapılan bina veya apartman dairelerinin beş yıl süre ile vergi değerinin 1/4'nün Emlak Vergisinden istisna edilmesini gösterebiliriz.

Sonuçları bakımından muafiyet ve istisna arasında fark yoktur. Her ikisi de vergi borcunun doğmasını engelleyen ayrıcalıklardır.

Vergi muafiyet ve istisnaların temelinde siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel ve teknik nedenler yatmaktadır. Öte yandan, parlamento içinde ve dışında faaliyet gösteren baskı grupları da muafiyet ve istisnaların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde etkili olabilmektedir.⁶

---

⁶ AÖF, **Kamu Maliyesi**, s. 190

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN VERGİ SİSTEMİNDE YER ALAN MUAFİYET VE İSTİSNALAR

2.1. GELİR VERGİSİ

2.1.1. Gelir Vergisi Konusu, Mükellefleri

Belirli bir dönem başı ile bu dönemin sonu arasında (bir takvim yılı içinde) kişinin sahip olduğu varlıklarda meydana gelen net artış gelir olarak kabul edilmektedir. Gelir vergisi gerçek kişileri vergilendirmeyi amaçlayan şahsi bir (sübjektif) vergidir. Bu nedenle gerçek kişilerin medeni halleriyle aile durumlarını dikkate alır. Gelir vergisinin konusu gelirdir. Azerbaycan Vergi Kanunu'nda gelir kavramı tanımlanmamış, sadece gelirlerin unsurlarına yer verilmiştir.

Vergi kanununda gerçek kişilerin takvim yılında elde ettikleri tüm gelirlerin vergiye tabi olduğu ifade edilmektedir. Vergi Kanunu'nun 97. maddesine göre geliri oluşturan unsurlara aşağıdakiler aittir:

- Ücret gelirleri;
- Ücret olarak nitelendirilemeyen: ticari ve ticari olmayan faaliyet sonucu elde edilen gelir (ticari olmayan faaliyet sonucu elde edilen gelir: faiz geliri, kar payları, kira geliri, telif hakları, Serbest meslek faaliyetlerinden elde edilen gelirler (noter, avukatlık vd.);
- Kanunca gelir vergisi kapsamı dışında tutulan gelirler ve yeniden değerlendirme sonrası değer artışı gelirleri dışındaki tüm diğer gelirler.

Mevcut yapısı itibariyle gelir vergisi kanununda geliri oluşturan ilk iki unsurun kaynak teorisine, üçüncü unsurun ise safi artış teorisine

göre düzenlenmiş olduğu gör÷lmektedir. Diğer taraftan, gelir vergisinde üniter gelir vergisi sistemi benimsenmiştir.

Gelir vergisi mükellefleri tam ve dar mükellef olmak üzere ikili ayırımı tabi tutulmaktadır: Tam yükümlülük (mükellef) kapsamına giren kişiler, hem Azerbaycan'da, hem de Azerbaycan dışında elde ettikleri gelirin tamamı üzere vergi mükellefi olmaktadır. Dar yükümlülük (mükellef) kapsamına giren kişiler ise, sadece Azerbaycan'da elde ettikleri gelirler üzere vergi mükellefi olarak kabul edilmektedir. Yani gelirin Azerbaycan'da elde edilmesine bakılmaktadır.

2.1.2. Gelir Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

a) rotasyona tabi yurtdışına iş gezisine gönderilen diplomatik hizmet çalışanlarının diplomatik hizmet kurumlarının idari ve teknik hizmetini gerçekleştiren kişilerin ve korunması gerekli gör÷len Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yabancı ÷lkelerde ve uluslararası kuruluşlarda çalışan diplomatik temsilciliklerinin ve konsoloslukların korunmasını gerçekleştiren görevlilerin yabancı ÷lkede aldığı emek hakkı, Azerbaycan vatandaşı olmayan diplomatik veya konsolosluk görevlisinin resmi istihdamın gelir;

b) Azerbaycan Cumhuriyeti mukimi olmayan şahsın iş yerinden gelir – eğer bu gelir Azerbaycan Cumhuriyeti mukimi olmayan bir işveren tarafından veya onun adına ödeniyorsa ve sivil yerleşik bir işyeri tarafından veya adına veya sabit temsilcilikte faaliyetleri ile ilgili ödenmiyorsa;

c) takvim yılı boyunca alınan hediye, maddi yardım, tek muavinet ve miraslar;

- Hediye, eğitim veya tedavi haklarını ödemek için maddi yardım, tek müavinetin değerinin 1000 manatadek olan kısmı, yurt dışında tedavi haklarını ödemek için maddi yardımın değerinin 2000 manatadek olan bölümü, miraslar değerinin 20000 manatadek olan kısmı;

Eğitim veya tedavi ücretleri almış kişilere bu ödün o halde verilir ki, bu tutarların amaçlanan ödenildiğini onaylayan ilgili belgeler sunulmuş olsun.

- Bağış, maddi yardım, ve miras vergi mükellefi aile üyelerinden alındığı halde onun tam değeri.

d) Malullük geçici kaybedilmesine göre ödenen yardımlar hariç olmak üzere, devlet yardımları, karşılıksız devlet transferleri, emekli maaşı, devlet bursları, çalışanların sayısının ve eyaletlerin kesim yapılması ile ilgili olarak emek sözleşmesine son verildiği işçilere Azerbaycan Cumhuriyeti Çalışma Kanunu uygun ödeme garantileri, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti yasaları ve ilgili yürütme organlarının kararları uyarınca devlet bütçesinin malzemesi hesabına bireysel götürü ödemeleri veya maddi yardımlar;

e) nafakalar;

f) Gerçek kişinin temel iş yerinde (emek defterinin olduğu yerde) herhangi paralı işle ilgili elde edilen aylık geliri 250 manatadek olunca gövdeli nüfus için ülkede ikamet minimumunun 1 misli, yıllık geliri 3000 manatadek olunca emek yetenekli nüfus için ülkede yaşayan minimumunun 12 katı tutarında olan kısmı;

g) değerli taşlar ve metaller, kıymetli taşlar ve metaller memulatlarından, sanat eserlerinden, antika eşyalardan ve vergi

mükellefinin girişimcilik faaliyetinde kullanılan veya kullanılmış varlıklardan başka, taşınan maddi varlıkların sunulmasından gelir;

h) sigorta olayı gerçekleşince sigorta edilenin ve faydalanan kişinin hayatına, ayrıca onun mülküne veya mülkiyet menfaatlerine kaynaklanan zararın bedelini ödemek için para veya aynı şekilde ödenen mevduat, ayrıca işveren tarafından ödenen her türlü zorunlu sigorta ve gönüllü sağlık sigortası ücretleri, 3 yıldan az olmayan bir sürede kapanan sözleşme ile hayatın arama sigortası ve emeklilik sigortası üzere işverenin Azerbaycan Cumhuriyeti sigortacılarına ödedikleri sigorta ücretleri, hayatın arama sigortası ve emeklilik sigortası üzere sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren 3 yıllık süre geçtikten sonra sigorta olunana ve yararlanan kişiye ödenen herhangi tutarlar;

i) Vergi mükellefinin en az 3 yıl içinde esas yerleşim yeri olduğu taşınmaz mülkiyetin sunulmasından gelir;

j) kaynaklanan zararları tazminine alınan tazminat ödeme;

k) doğrudan tarım ürünlerinin üretiminden alınan gelirler;

l) sanatkarlığın bakır, kalayçılık ve çömlek ürünlerinin, tarım ürünlerinin, bağ-bostançılık aletlerinin, halk müzik aletlerinin, oyuncakların, hasır ve karşı ev eşyalarının düzeltilmesi, seramik ürünlerinin sanatsal işlenmesi, sanat dikme, ağaç malzemedan ev aletlerinin hazırlanması alanında faaliyet gösteren gerçek kişilerin gelirleri;

m) uygun olarak ilgili yönetim organında kayıtlı piyango gibi devlet içi ödüllü tahvilden elde edilen ödüller değeri.

n) gerçek kişilere tazminat karakterli aşağıdaki ödemeler:

- Çalışma Zamanı sürekli yolda olan veya işi gidiş-geliş (seyyar) karakteri taşıyan, dış kurumlarında çalışan işçilere günlük ezamiye giderlerinin karşılığında verilen ek mevduatın, ayrıca ilgili kurumlar tarafından belirlenen deniz ulaşımında ezamiye harcamaları yerine yüzücü kadro üyelerine 24 saatlik ödemelerin mevzuatta öngörülen miktarı;

- Doğru yürütme organının kararı ile belirlenen ezamiye giderlerinin tutarları;

- Ağır, zararlı ve tehlikeli üretimlerde işçilerin tıbbi muayeneden geçirilmesi için işverenin hesabına mevzuatta belirtilen şekilde ödenen gider tutarları;

- Koşulları zararlı,ağır ve yeraltı işlerde çalışan işçilere verilen ücretsiz tedavi-önleyici yiyecekler, süt ve ona eşit olan diğer ürünlerin değeri ve çalışanlara belirlenen sürelerde ve gerekli çeşitlerde verilen özel giyim, özel ayakkabı ve diğer kişisel koruma araçlarının değeri;

- Üretimden ayrılmakla eğitim almaya gönderilen öğrencilere, yüksek lisanslara (Mastırlara) işletme ve kurumların hesabına ödenen burs miktarları;

- Doğal afet ve diğer olağanüstü durumlara ilişkin ilgili yönetim organlarının kararları uyarınca, ayrıca yabancı devletler ve diğer kurumlar tarafından belirtilen götürü yardımlar;

- Verdikleri kana göre donörlara ödenen tazminat tutarları;

- Dalgıç çalışmaları için para ödülü;

- Sosyal kurumlar, hayır kurumları ve fonları tarafından verilen maddi yardımlar;

- Askeri mensuplara, savcılık organlarının savcılık çalışanlarına ve savcılık işçileri olmayan askeri mensuplarına, emniyet ve feldyeder iletişim organlarının özel rütbesi olan personeline ödenen her türlü ücret (görev ve askeri (özel) rütbeye göre maaşlar hariç), ayrıca, operasyon-arama faaliyeti konuları ile işbirliği yapan kişilere, istihbarat ve karşı istihbarat faaliyeti subyektlere yardım eden kişilere ödenen her türlü maaş, prim ve diğer maddi güvenceler;

- İşveren tarafından işçinin askeri ve alternatif hizmete çağırılması ile ilgili ödenen yardımların mevzuatta öngörülen miktarı;

o) yarışma ve müsabakalarda eşya şeklinde alınan ödüllerin tam değeri. Uluslararası yarışma ve müsabakalarda para şeklinde alınan ödüllerin değeri 4000 manatadek, cumhuriyet, şehir ve bölge yarışmalarında ve müsabakalarında ise 200 manatadek;

p) memur emeklilik yaşına ulaşmasına göre gönüllü ayrılması ile ilgili verilen tek hak;

q) Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin milletvekillerine yetkilerinin yerine getirilmesi ile ilgili masrafların ödenmesi için görev maaşlarına aylık para teminatı ve ilgili yönetim organının kararı ile göreve belirlenen Azerbaycan Cumhuriyeti yürütme ve diğer devlet organlarının (Tesisatlarının) rehber çalışanlarına yetkilerinin icrası ile ilgili temsilcilik maliyetlerinin ödenmesi için verilen görev maaşlarına aylık ek para teminatı;

r) toprakların devlet ihtiyaçları için alınması sırasında ödenen tazminat;

s) "Beden Eğitimi ve Spor hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununun 53-1 inci maddesi ile belirlenen şekilde yapılan spor bahis oyunlarından elde edilen kazançlar;

t) Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eski Cumhurbaşkanı ve onun aile üyelerine ödenen emeklilik, ikramiye ve diğer ödemelerin toplamı;

u) İlgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının mukimi olan tüzel kişi yaratmadan ticari faaliyetini gerçekleştiren gerçek kişilerin sanayi ve teknolojiler parkındaki faaliyetten elde ettikleri gelir (ücretlere ilişkin tutulan gelir vergisi hariç) – mevzuata uygun olarak sanayi ve teknoloji parkında kaydına alındıkları rapor yılından başlayarak - 7 yıllık bir süre için;

Aşağıdaki gerçek kişilerin herhangi paralı işten vergi tutulmalı olan aylık geliri 400 manat tutarında azaltılır:

- Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Kahramanları;
- Sovyetler Birliği ve Sosyalist Emek Kahramanları;
- Savaş gazileri;
- Şehitlerin, yahut daha sonralar ölen savaşçıların dul eşleri;
- 1941-1945 yıllarında cephede fedakar emeyine göre nişan ve madalyalar ile taltif edilmiş kişilerin;
- Mevzuatta belirlenen şekilde savaş gazisi adı almış kişilerin;
- Çernobil AES-de kaza, sivil veya askeri amaçlı atom tesislerinde diğer radyasyon kazaları sonucu, ayrıca nükleer tesislerinin herhangi türleri de dahil olmak üzere nükleer silah ve uzay teknikleri ile ilgili denemeler, öğretiler ve başka çalışmalar sonucunda ışın hastalığına ve

ışın yükü ile ilgili hastalığa yakalanmış veya bu hastalıkları geçirmiş kişilerin;

- I ve II grup engellilerin (savaş gazilerinin dışında) herhangi paralı işten vergi tutulmalı olan aylık geliri 200 manat tutarında azaltılır;

Aşağıdaki gerçek kişilerin herhangi paralı işten vergi tutulmalı olan aylık geliri 100 manat tutarında azaltılır:

- Şehit olan, yahut daha sonra ölen savaşçıların ebeveynleri gibi görevlerinin icrası sırasında ölen devlet görevlilerinin ebeveynleri ve eşleri. Bu kişilerin eşlerine ödün o halde verilir ki, onlar tekrar nikaha girmiş olmasınlar;

- 1990 yılı 20 Ocak SSCB birliklerinin müdahalesi sonucu, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün korunması sırasında ölen kişilerin ebeveynleri ve eşleri. Bu kişilerin eşlerine ödün o halde verilir ki, onlar tekrar nikaha girmiş olmasınlar;

- Afganistan'a savaş işlemleri yapılan başka ülkelere gönderilen askeri mensuplar ve eğitim-denetim toplanışlarına çağrılmış askeri görevliler;

- Sürekli bakım gerektiren çocukluktan veya I grup engelliye bakan ve onunla birlikte yaşayan ebeveynlerden biri (kendilerinin isteği ile), eş, veli veya vasi;

- Mülteciler ve onlara beraber tutulan kişiler. Bu indirim konut mevzuatına veya sivil hukuki akitlere göre ayrıca konut alanı elde etmesi sonucu daimi ikamet etmiş kişilere geçerli değildir;

- Akrabalık derecesine bakılmaksızın himayesinde en az üç kişi, aynı zamanda öğlen eğitim gören 23 yaşından küçük öğrenci karı veya kocadan birinin vergi tutulmalı olan aylık geliri 50 manat tutarında

muafır.Bu kural çocukların 18 yaşa, öğrencilerin 23 yaşına ulaştığı yılın sonuna kadar, aynı zamanda çocukların ve himayedekilerin öldüğü durumlarda ölüm yılının sonuna kadar geçerlidir.Gerçek kişilerin vergi tutulan geliri çocuğun doğduğu ve himayede olanın bakıma alındığı aydan başlayarak muafır. Himayede olanların sayısı yılda azalınca (çocukların ölüm halleri hariç) himayede olanların sayısının azaldığı aydan sonraki aydan başlayarak onların korunması için tutarın indirilmesine sonlandırılır.

Aşağıdakiler himayede olanlara ait edilmiyorlar:

- Burs, emeklilik ve işsizlik yardımı alan kişiler (çocuklar hariç);
- Devlet teminatında olan kişiler (teknik-meslek okullarının öğrencileri, çocuklar, bebek evlerinde terbiye alanlar);
- Özel okulların öğrencileri ve kimsesizler evlerinde bulunan, bakılması için Mütevelli hak alınmayan çocuklar, aynı zamanda tam devlet teminatındaki okullar yanında kimsesizler evinde olan çocuklar.

Gerçek kişinin Vergi Mecellesinin 102.2-ci, 102.3-cü ve 102.4 maddeleri üzere indirim hakkı varsa, ona bu indirimlerden biri, tutarı en büyük olan verilir.

Emek hakkından tutulan vergi hesaplanırken gerçek kişilerin bu maddede belirtilen vergi indirimleri hakkı İlgili kurumlar tarafından belirlenmiş belgelerin sunulduğu andan oluşur ve sadece gerçek kişinin temel iş yerinde (emek kitapçığının olduğu yerde) gerçekleştirilir.⁷

---

⁷ Memmedov ve diğerleri, a.g.e, s. 176-181

2.2. KURUMLAR VERGİSİ

2.2.1. Kurumlar Vergisi Konusu, Mükellefi

Kurumlar vergisi kurum kazançları üzerinden alınan vergilerdir. Mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Nesnel (objektif) bir vergidir; bu özelliği ile de artan oranlı değil, tek oranlı vergi tarifesinin uygulanmasına daha elverişli bir vergi türüdür. Objektif karakterli bir vergi olup, şahsi ödeme gücünü dikkate almaz. Kurumlar vergisinin konusu kurum kazancıdır.

Kurumlar vergisinin mükellefleri Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kanunla belirlenmiş hem tam mükellefiyet, hem de dar mükellefiyet kapsamında bulunan tüzel kişileridir. Sermaye yapılarına bakılmaksızın tüzel kişiler, bankalar, kredi ve sigorta şirketleri, tüzel kişilerin bağımsız bilançosu olan şubeleri, yabancı sermayeli kurumların temsilciliklerinin kazançları kurumlar vergisine tabidir.

2.2.2. Kurumlar Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

a) hayır kurumlarının geliri - girişimcilik faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri gelirden başka;

b) kar amacı gütmeyen kuruluşların aldıkları karşılıksız transferler, üyelik hakları ve bağışlar;

c) uluslararası ve hükümetlerarası kuruluşların gelirleri – girişimcilik faaliyetlerinden elde ettikleri gelirden başka;

d) devlet organlarının, bütçe kurumlarının ve yerel yönetim organlarının gelirleri (girişimcilik faaliyetinden gelir hariç);

e) Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası, onun kurumlarının ve Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu, ayrıca Mevduat Sigortalanması Fonu gelirləri;

f) alınmış sigorta ücretləri (bu sigorta olayı ile ilgili zarara ilişkilendirilen tutarlardan hariç);

g) sağık imkanları kısıtlı kişilerin eğitim alması için oluşturulan özel eğitim tesislerinin geliri - girişimcilik faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri gelirden başka;

h) Azərbaycan Cumhuriyeti mevzuatına uygun olarak devlet bütçesine olan vergi borçlarının silinmesinden elde edilen gelir;

i) İlgili kurumlar tarafından belirlenmiş durumlarda hukuki kişinin kararıyla kendisinin ve onun tam mülkiyetinde olan mukim iştiraki tesislerinin birinin dengesinden diğerinin dengelenmesine bedelsiz olarak verilen varlıkların değeri;

j) ilgili yönetim organının kararıyla, bir tüzel kişinin dengesinden bedelsiz olarak diğer kişinin dengesine verilmiş esas mevduatların değeri;

k) petrol ve doğal gaz kaynaklarının araştırılması, işletilmesi ve üretimin paylaşımı, ihraç boru kemerleri hakkında ve bu çeşit diğer anlaşmalara uygun olarak temel fonların, taşınır mülkiyet ve diğer varlıkların herhangi bir şekilde bu anlaşmalarda Azərbaycan Cumhuriyeti'ni temsil eden tarafa sunulması üzere işlemler;

l) ilgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının yönetim örgütünün veya operatörünün kârının sanayi, veya teknolojiler parklarının altyapısının inşasına ve korunmasına yöneltilmiş bölümü;

m) ilgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının mukimi olan tüzel kişilerin sanayi ve teknolojiler parkındaki faaliyetten elde ettikleri gelir - mevzuata uygun olarak sanayi ve teknolojiler parkında kaydına alındıkları rapor yılından başlayarak - 7 yıllık bir süre için.

- Engellilerin kamu kurumlarına ait personelinin genel sayısının en az yüzde 50'si engellilerden oluşan üretim tesislerinin gelir vergilerinin oranı yüzde 50 azaltılır.

Bu indirimlerin alınması hakkı belirlenirken çalışanların ortalama listesi yerine, müteahhit sözleşmeleri ve hukuki nitelikli anlaşmalar üzere çalışan engelliler dahil edilmez.⁸

2.3. KATMA DEĞER VERGİSİ

2.3.1. Katma Değer Vergisi Konusu, Mükellefi

Katma Değer Vergisi harcamalar üzerinden alınan bir vergi türüdür. Bir malın alış fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farka uygulanan vergidir. Katma Değer Vergisi'nin konusunu mal teslimleri, hizmet ifaları ve ithal edilen vergilemeye tabi mallar oluşturmaktadır.

KDV mükellefi olarak kayıt yaptıran ve kayıtlı olması gereken şahıslar KDV'nin mükellefidirler. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde KDV'ne tabi malları ithal eden şahıslar ithal edilen mal ve hizmetler üzere KDV'nin mükellefi sayılır. Aynı zamanda Vergi Mecellesi'ne istinaden tüzel kişi oluşturmadan yapılan ortak mal teslimi ve hizmet ifası da KDV'nin mükellefi gibi ayrıca şahıs sayılır. Ayrıca, aksizli malları üretenler ve inşaat işi ile uğraşan kişiler KDV'nin mükellefi kabul edilmektedir.

---

⁸ F.E. Memmedov, A. F. Musayev, A. K. Kahramanov, **Vergiler**, Bakü, 2012, s. 100-101

Diğer taraftan, aralıksız olarak 12 aylık faaliyet dönem içinde toplam satış hacmi 120 000 AZN’i aşan (ulaşım sektöründe faaliyet gösterenler hariç) gerçek ve tüzel kişiler bu dönemi takip eden sonraki ayın 10’na kadar KDV mükellefiyetine ilişkin vergi dairesine kayıt yaptırılmaları gerekmektedir. Durumları bu koşula uymayan, girişimcilik (ticari) faaliyetle uğraşan kişiler isterlerse KDV mükellefi olabilirler.

2.3.2. Katma Değer Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

Malların ihracından başka, malların sunulmasının, işler görülmesinin ve hizmetler gösterilmesinin aşağıdaki türlerinden, aynı zamanda ithalatın aşağıdaki türlerinden KDV tutulmuyor:

- Özelleştirme yolunda devlet departmanından satın alınan mülkün değeri, ayrıca kamu mallarının kiralanmasından alınan kira ücretinin bütçeye ödenecek olan ölümü;

- Finans desteği sağlanması;

- Ulusal ve yabancı para (nümismatik amaçlardan başka), ayrıca değerli kağıtların gönderilmesi veya ithal edilmesi;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu varlıklarındaki yerleştirilmesi için öngörülen altının yanı sıra Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz servetlerinin, yurtdışında üretim edilmiş Azerbaycan Cumhuriyeti para işaretlerinin, yıldönümü sikkelerinin ve diğer bu çeşit değerlilerin ithalatı;

- İthal olunan mal hariç işletmenin nizamname fonuna (sermayesine) pay şeklinde herhangi mülkiyetin konulması (malvarlığının pay şeklinde yatırımı, onun karşılığında doğrudan diğer mülkiyetin elde edilmesi ile ilgili değilse);

- Tutulan tutarlar sınırında devlet hakimiyeti, yerel yönetim ve diğer yetkili organların tuttuğu ücretler, izin ücretleri, ödenen ücretleri, özel noterlerin aldığı haklar (noterlik eylemlerinin yapılmasına ve noterlik hareketleri ile ilgili gösterilen hizmete göre) ve onların tutulması karşılığında gösterdiği hizmetler;

- Medya ürünlerinin alım satışında her türlü dolaşım, basın medya ürünleri üretimi ile ilgili düzenleme, yayıncılık ve baskı faaliyetleri (reklam hizmetleri hariç);

- Genel eğitim kurumları için ders kitabı setleri (iş defterleri hariç) ve çocuk edebiyatının üretimi ile ilgili düzenleme, yayıncılık ve baskı işleri;

- Defn ve mezarlığın tören hizmetleri;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası mevzuatta öngörülen görevlerinin icarsıyla ilgili mal ithalatı, çalışma yapılması ve hizmet sağlanması;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu mevzuatta öngörülen görevlerinin yerine getirilmesi ilgili mal ithalatı, çalışma yapılması ve hizmet verilmesine yönelik işlemler;

- Metroyla yolcu taşıma hizmetleri;

- Ücretli eğitim hizmetinin sağlanması (diğer faaliyetleri ile ilgili hizmetlerin gösterilmesi hariç);

- Vergi Kanununun 106.1.9-106.1.11 inci maddeleri ile saptanan varlıkların değeri ve herhangi bir biçimde sunulması üzere işlemler;

- İlgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının altyapısının, üretim alanlarının oluşturulması ve inşaatı, ayrıca araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması amacıyla sanayi veya teknolojiler parklarının yönetim kurulu veya operatörü tarafından ilgili yönetim organlarının onay belgesi temelinde tekniğin, teknolojik ekipman ve tesislerin ithali;

- İlgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi ve teknolojiler parkında üretim alanlarının yapımı, bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması ve üretim amacıyla sanayi veya teknolojiler parklarının mukimi olan tüzel kişiler ve tüzel kişi yaratmadan ticari faaliyetini gerçekleştiren gerçek kişiler tarafından ilgili yönetim organının bir onay belgesi bazında ithal edilen araçların, teknolojik ekipman ve tesislerin ithali – yerleşikin sanayi ve teknoloji parkında tescil tarihinden 7 yıl süreyle;

- Tüzel kişinin katılım paylarının veya hisse senedlerinin sunulması.

İlgili kurumlar somut alanın gelişmesini sağlamakla somut dönem için öngörülen, üretim ihtiyaçlarını yerli hammadde hesabına ödemek mümkün değilse, üretim amaçlı hammadde ve modern teknolojiyi sağlayan ekipmanların idxalını KDV den muaf tutabilir.

Verginin Sıfır (0) Oranla Tutulması

Aşağıdaki işlerin görülmesine, hizmetlerin yapılmasına ve işlemlerin götürülmesine göre KDV sıfır (0) oranla tutulmaktadır:

-Azerbaycan Cumhuriyeti'nde akredite edilmiş uluslararası örgüt ve dış ülkelerin diplomatik ve konsolosluk temsilciliklerinin resmi kullanımı, ayrıca, bu temsilciliklerin uygun statüde Azerbaycan

Cumhuriyeti vatandaşı olmayan diplomatik ve idari-teknik personeli de dahil olmak üzere onlarca yaşayan aile üyelerinin kişisel kullanımı için öngörülen mallar ve hizmetler;

- Hibe sözleşmesi (kararı) esasında yurtdışından alınan hibe hesabına malların ithalatı, hibe üzere recipientlere malların sunulması, işlerin görülmesi ve hizmetlerin gösterilmesi;

- Malların ve Vergi Kanununun 168.1.5 maddesinde belirtilen hizmetlerin ihracatı;

- Uluslararası posta hizmetleri dışında, uluslararası ve transit yük ve yolcu taşınması. Uluslararası ve transit uçuşlarla doğrudan bağlı olan işlerin görülmesi, hizmet;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası'na altın ve diğer değerlilerin gönderilmesi;

- Vergi Mecellesinin 165.1.1 inci maddesi kapsamındaki sıfır (0) derecesi ile KDV o ülkelere uygulanır ki, bu ülkeler tarafından 165.1.1 inci maddesinde belirtilen işlere, hizmetlere ve işlemlere göre KDV sıfır (0) derecesi ile uygulama yapılsın.⁹

2.4. AKSİZ VERGİSİ

2.4.1. Aksiz Vergisi Konusu ve Mükellefi

Aksiz vergisinin konusunu Azerbaycan'da üretilen hafif ve sert alkollü içkiler, tütün mamulleri, petrol ürünleri, otomobiller ve eğlence veya spor amaçlı yat ve benzeri araçların satışı veya benzeri ürünlerin ithal edilmesi oluşturmaktadır.

---

⁹ Memmedov ve diğerleri, a.g.e, s. 213

Mükellefleri Azerbaycan Cümhuriyyetinde aksizli hammaddeden üretim yapanlar, aksizli malları ihraç ve ithal edenlerdir.

2.4.2. Aksiz Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

- Gerçek kişinin kişisel tüketimi için 3 litre alkollü içkinin ve 600 adet sigaranın ithalatı, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti'ne arabalarla gelen kişiler için bu otomobilin teknik pasaportu ile öngörülen benzin deposundaki yakıt;

- Azerbaycan Cumhuriyeti arazisinden transit taşınan mallar;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Gümrük Mecellesinin 192-ci ve 194 üncü maddelerinde öngörülen durumlarda malların Azerbaycan Cumhuriyeti ülkesinde geçici ithalatı. Vergi Mecellesinin 188.1 inci maddesinde belirtilen aksizden tahliyeler sadece o zaman uygulanır ki, gümrük ücretlerinden tahliyelerin şartlarına uyulmuş olsun.

Eğer gümrük vergisi tutulması amaçları için ithal, ücretin geri dönüş rejiminin etkisine düşerse veya tahliye şartları bozulduğu için gümrük ücretinin ödenmesi talep edilirse, bu rejim aksizin tutulmasına da uygulanır.

2.5. EMLAK VERGİSİ

2.5.1. Emlak Vergisinin Konusu, Mükellefi

Emlak vergisinin konusunu tüzel kişilik oluşturan kurumların, yabancı sermayeli kurumların, uluslar arası şirketlerin ve bunların şube ve acentelerinin, yabancı tüzel kişilerin büro, acente ve temsilciliklerinin bilançolarında yer alan demirbaşları oluşturmaktadır.

Emlak vergisi mükellefleri iki gruba ayrılmaktadır; tüzel kişiler ve gerçek kişiler. Merkezi bütçeye ödenecek emlak vergisi tüzel kişiler, yerel bütçeye ödenecek emlak vergisi ise gerçek kişiler tarafından ödenilmektedir.

2.5.2. Emlak Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

Devlet organları, bütçe kurumları ve yerel kendini yönetim organları, Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası ve onun kurumları, devlet kurumları ve engellilerin kamu kuruluşları emlak vergisini ödemekten muaftır.

Bakır iş, kalay, seramik ve çömlek ürünlerinin, tarım aletlerinin, bahçe-bostançılık aletlerinin, halk müzik aletlerinin, oyuncakların, hediyeliklerin, hasır ve karşı ev eşyalarının düzeltilmesi, seramik ürünlerinin sanatsal işlenmesi, sanat dikme, ağaç malzemenin ev aletlerinin hazırlanması alanında Tüzel kişilik oluşturmadan girişimcilik faaliyette bulunan gerçek kişilerin işçilik imalathanelerinin binaları veya binaların bu imalathaneler bulunan hisseleri emlak vergisine dahil edilmiyor.

Binaların kiraya verildiği, ayrıca girişimcilik veya ticari faaliyetle uğraşmak için kullanıldığı sürece Vergi Mecellesinin 102.2 maddesinde belirtilen kişilerin, ayrıca emeklilerin ve vadeli askeri hizmet askeri görevlilerinin ve aile üyelerinin askerlik hizmet döneminde binalara göre ödemeli oldukları emlak vergisinin miktarı 30 liraya kadar azaltılır.

Vergilendirme amaçlı işletmenin mallarının değeri aşağıdaki gayrimenkullerin değerinde azaltılmıştır:

- Ekoloji, yangından koruma veya sivil savunma için kullanılan mekanların;

- Ürün ileten kemerlerin, demir ve araç yollarının, iletişim ve enerji verici hatların, iyileştirilme ve sulama sistemi tesislerinin;

- Vergi Mecellesinin 211.1.2-ci maddesi uyarınca vergiye tabi tutulan otomobil araçlarının;

- Eğitim, sağlık, kültür ve spor tesislerinin sadece bu alanların amacı üzere kullanıldığı mekanların.

Şehirlerde yolcu taşımacılığı için kullanılan trolleybüsler ve tramvaylar emlak vergisinden muaftır.

İlgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının mukimi olan tüzel kişiler ve tüzel kişilik yaratmadan girişimcilik faaliyette bulunan gerçek kişiler mevzuata uygun olarak, sanayi ve teknolojiler parkında kaydına alındıkları rapor yılından başlayarak, 7 yıl sürecine sanayi ve teknolojiler parkındaki emlaklarına göre emlak vergisini ödemekten muaftırlar.

İlgili yönetim organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının yönetim kurulu veya operatörü sanayi veya teknolojiler parklarının bölgesinde bulunan emlaklarına göre emlak vergisinden muaftır.

2.6. TOPRAK VERGİSİ

2.6.1. Toprak Vergisinin Konusu, Mükellefi

Toprak vergisinin konusunu gerçek ve tüzel kişilerin Azerbaycan Cumhuriyeti sınırları içinde sahip oldukları veya kullandıkları arazi ve arsalar oluşturmaktadır.

Toprak vergisinin mükellefleri işletme faaliyetlerinin sonucundan asılı olmaksızınm Azerbaycan Cümhuriyeti sınırlarındaki toprak veya arsaya sahip olan veya kullanan gerçek ve tüzel kişilerdir.

2.6.2. Toprak Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

- Yerleşim birimlerinin genel kullanımında olan toprakları;

- Devlet organlarının, bütçe kurumlarının ve yerel kendini yönetim organlarının, Azerbaycan Cumhuriyeti Ulusal Bankası ve onun kurumlarının yanı sıra, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu mülkiyetinde veya kullanımında olan topraklar;

- Üretim faaliyetine dahil edilmemiş devlet, orman ve su fonu toprakları, Hazar denizinin (gölünün) Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ait sektörünün altında yer alan topraklar;

- Devlet sınır çizgili ve savunma amaçlı topraklar.

Vergi Mecellesinin 102.2-ci maddesinde belirtilen kişilerin mülkiyetinde olan topraklar için toprak vergisinin toplamı 10 manat azaltılır.

- İlgili Yürütme organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının mukimi olan tüzel kişiler ve tüzel kişilik yaratmadan girişimcilik faaliyette bulunan gerçek kişiler mevzuata uygun olarak, sanayi ve teknolojiler parkında kaydına alındıkları rapor yılından başlayarak, sanayi ve teknolojiler parkında kullandıkları topraklara göre 7 yıl süreyle toprak vergisini ödemekten muafırlar.

- İlgili Yürütme organının kararına göre oluşturulan sanayi veya teknolojiler parklarının yönetim kurulu veya operatörü sanayi veya

teknolojiler parklarının topraklarında kullandığı topraklara toprak vergisini ödemekten muaftır.¹⁰

2.7. YOL VERGİSİ

2.7.1. Yol Vergisinin Konusu, Mükellefi

Yol Vergisinin konusunu Azerbaycan Cumhuriyetinin sınırlarından giriş yapan yabancı ülke vatandaşlarının ve ülke vatandaşlarının mülkiyetindeki binek ve taşıt araçları oluşturmaktadır.

Verginin mükellefleri ise binek ve taşıt aracı sahibi tam ve dar mükellefiyete tabi gerçek ve tüzel kişilerdir.

Yabancı devletlerin nakil araçları Azerbaycan'a mal getirmeleri halinde veya transit geçişlerinde yol vergisi ödemek zorundadır. Yol vergisi, diplomatik temsilciliklere ve bunların mensuplarına ait araçlara uygulanmamaktadır.

2.7.2. Yol Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

- Yabancı devletlerin kamyonları, römork ve yarı römork ulaşım araçları aşağıdaki durumlarda ilgili yönetim organının belirlediği şartlarda 2016 yılının Haziran ayının 1'den itibaren 3 (üç) yıl süreyle yol vergisinden muaftır;

- Demir yolu ile nakledilen yükler Azerbaycan Cumhuriyeti arazisinde ilgili yönetim organının belirlediği son demiryolu istasyonunda yabancı devletlerin kamyonlarına, römork ve yarı römork ulaşım araçlarına boşaltılarak en yakın gümrük sınır çıkış istasyonundan geçirilmekle diğer devlete taşındığında;

---

¹⁰ Memmedov ve diğerleri, a.g.e, s. 217-222

- Yabancı devletlerin kamyonları, römork ve yarı römork ulaşım araçları ile yükler diğer devletin ülkesinden Azerbaycan Cumhuriyeti arazisinde ilgili yönetim organının belirlediği ilk demiryolu istasyonuna en yakın gümrük sınır çıkış istasyonundan geçirilmekle taşındığında.

2.8. MADEN VERGİSİ

2.8.1. Maden Vergisi Konusu, Mükellefi

Maden vergisinin konusunu Azerbaycan Cumhuriyeti hudutları içindeki yer altı kaynaklar, öte yandan Hazar denizinin Azerbaycan'a ait olan kısmındaki yer altı kaynakları oluşturmaktadır.

Maden vergisinin mükellefleri ülke sınırları içindeki (Hazar denizinin Azerbaycan'a ait olan kısmı da dahil olmakla) yer altı kaynakları üreten gerçek ve tüzel kişiler olmaktadır. Maden vergisine konu olan yer altı kaynakları; ham petrol, doğal gaz, demir filizi, bakır, kurşun, çinko, şap taşı, molipten, kobalt cevherleri, mermer, kireç taşı, barit, kovars, inşaat kumları, çimento taşı, kaya tuzu ve mineral sular oluşturmaktadır.

2.9. SADELEŞTİRİLMİŞ VERGİ

2.9.1. Sadeleştirilmiş Verginin Konusu, Mükellefi

Sadeleştirilmiş verginin konusunu vergileme döneminde malların teslimi, hizmetlerin ifası ve emlaka göre elde edilmiş toplam hasıla ile satış dışı gelirler oluşturmaktadır.

Sadeleştirilmiş verginin mükellefleri, KDV yükümlülüğü için kayıtlı olmayan ve kesintisiz 12 aylık dönemin herhangi ayında

(aylarında) vergiye tabi işlemlerinin parasal değeri (toplam satış tutarı) 120 000 AZN”i aşmayan gerçek ve tüzel kişilerdir.

Ayrıca, inşaat sektöründe faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler, ulaşım ve yük taşımacılığı alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler, ayrıca spor ve bahis oyunları alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler de sadeleştirilmiş vergi mükellefidirler.

2.9.2. Sadeleştirilmiş Vergide Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

- Tarım ürünleri üreticileri (aynı zamanda, sanayi yöntemi ile) tarafından kendilerinin ürettikleri tarım ürünlerinin satışından elde edilen üretimin hacmi 2014 yılı 1 ocaktan 5 yıllık bir süre için basitleştirilmiş verginin vergilendirme nesnesine dahil edilmez;

- Yetiştirme yurtları, kreşler, özel kreş ve çocuk evleri 2014 yılı 1 ocaktan 10 yıllık bir süre için basitleştirilmiş vergiyi ödemekten muaftırlar.¹¹

---

¹¹ Vergi Mecellesi Madde 212.6. 219.7. 219.8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCANDA UYGULANAN VERGİ MUAFİYET VE İSTİSNALARININ İŞLETME KARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

3.1. AZERBYCANDA İŞLETMELERİN YATIRIM FAALİYETLERİ

Yatırım faaliyetini uygulayan vergi mükelleflerine vergi indirimleri verilmekle onların üzerine düşen vergi yükü nispeten azalır ve bunun sonucunda sermaye yatırımları için serbest mali vesaitlerin oluşturulması sağlanır. Bu açıdan "Yatırım Ortamının Oluşmasında Vergi İndirimlerinin Rolü" konusu çok günceldir. Vergi Kanununda yatırım ortamının iyileştirilmesi amacı taşıyan çok sayıda vergi indirimleri de yatırımların artışına olumlu etkisini göstermelidir.

Yabancı yatırımların ülke ekonomisine katılımı Azerbaycan devletinin belirlediği ekonomik gelişme stratejisinin önemli bir parçasıdır. Son dönemde ülkedeki siyasi istikrar ve ekonomik gelişme dış devletlerin Azerbaycan ekonomisine uzun vadeli yatırım yapmak için ilgisini daha da arttırmıştır.

Şu anda Azerbaycan Cumhuriyetinde yatırım faaliyetini düzenleyen iki yasa mevcuttur: Azerbaycan Cumhurbaşkanınının 13 Ocak 1995 tarihli 952 sayılı kararı ile onaylanmış "Yatırım Faaliyeti Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu" ve Azerbaycan Cumhurbaşkanınının 15 Ocak 1992 tarihli 57 numaralı kararı ile onaylanmış "Dış Yatırımların Korunması Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu". Ayrıca, Azerbaycan hükümeti 41 yabancı ülke ile Çifte Vergilendirmeyi

Önleme, yatırımların teşviki ve karşılıklı korunması hakkında anlaşmalar imzalamıştır.

Kazancın başka dövizlere dönüştürülmesi, dış ülkelere aktarılması veya yatırım yapılması ile ilgili bütün kısıtlamalar kaldırılmış, pazar ekonomisi ilkeleri temelinde tek döviz kuru oluşmuştur. Bu tedbirler yabancı yatırımcıların, uluslararası finans kuruluşlarının ve ekonomik kurumların Azerbaycan'a olan ilgisini daha da arttırmıştır.

Şu anda ülkede ekonomik reformların sürdürülmesi, iş ortamının daha da iyileştirilmesi, petrol sektörü ile beraber, diğer sektörlerin geliştirilmesi ile ilgili projeler uygulanmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti ekonomisine yatırımların celb edilmesi amacıyla hükümet tarafından "açık kapı" politikası uygulanmaktadır.

Azerbaycan'da petrol sektörüne doğrudan yabancı yatırımların daha çok yatırılması ülkemizin sadece gelirinin artışı açısından önemlidir. Petrol sektörüne her yıl birkaç milyar dolar doğrudan sermayenin konulması petrol ve gaz üretiminin yüksek düzeyde korunması ve dış ticaret dengesinin pozitif kalmasına izin verir. Ama istihdamın artırılması, ekonominin rekabet gücünün yükseltilmesi, ülke ekonomisinin sürekli gelişimi için petrol dışı sektörlerle de daha büyük miktarlarda doğrudan yabancı sermayenin konulması zorunludur.

Ekonomistler tavsiye ediyolar ki, iç kaynaklara dayalı, ihracat yönlü ve uzun süreliğine hesaplanan doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekmek daha fazla desteklenmelidir. Dış kaynaklardan asılı olan, ürettiği ürünlere sınırlı alıcı dairesinin (ister iç, isterse dış) ihtiyaç duyduğu alanlara doğrudan yabancı yatırımların yönlendirilmesi ülkenin ekonomik gelişmesine faydalarını kısıtlayacak.

Her devlet ülke ekonomisinin geliştirilmesi amacıyla i yatırımlarla beraber dış yatırımların da dahil edilmesi ile ilgileniyor. Yurt dışından gelen her yatırım ülke ekonomisinin gücüne ek bir g katar, ekonomik dayanakları daha da güçlendirir. Genellikle, belirtelim ki, yabancı yatırım kavramı çok büyük kavramdır ve o, dışarıdan dahil edilen tüm mali ve diğer kaynakları kapsamaktadır. Ama iyi olurdu ki, yurt dışından dahil edilen yatırımlar arasında doğrudan yatırımlar daha çok olsun. Uzmanlara göre, doğrudan yatırımların diğer yatırım türlerinden belirli avantajları var. Her Őeyden önce bu üstünlüğü gösteren doğrudan yatırımın kendine has özelliğidir. Doğrudan yatırım adından da anlaşılacağı gibi, belirli ekonomi alanında iş kurulması için yöneltilen temel vasıttadır. Yani, bu, öyle bir yatırımdır ki, işte onun hesabına ya yeni işletme oluşturulur, ya da çalışır durumda olmayan işletme yeniden kurularak rentabelli duruma getirilir. Diğer yatırımlar ise artık Őekillenen, çalışır durumda olan iş kurumlarına sadece kazanç elde etmek amacıyla giren sermayedir. Doğrudan yabancı yatırımlar esas sermayenin oluşmasını hızlandırabilir ve gelir seviyesinin normalleşmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, doğrudan yabancı yatırımlar giderek hizmet sektörüne yöneliyor.

Doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde iş yerleri oluşturulabilir, emek verimliliği yükselebilir ve çeşitli meslekler üzere bilgi ve teknolojiler satın alınabilir. Doğrudan yabancı yatırımların diğer olumlu sonucu ülke ihracatının artmasıdır. Doğrudan yabancı yatırımlar milli ekonomiye canlılık ve dinamiklik kazandırır, i rekabeti artırır. Bu tür yatırımın diğer önemli yönü kendisi ile beraber dış ülkeye yeni teknolojilere dayalı üretim ekipmanları, yönetim, çalışma sistemini getirmesidir. Örneğin, Azerbaycan uzun süre petrol üretimi ile meşgul

olmasına rağmen, yeni bilgileri, teknolojilere sahip olamadığından petrol-gaz alanında bağımsız üretim çalışmalarını gerçekleştiremiyordu. Dolayısıyla ülkemiz bu ve diğer önde gelen dış şirketlerin örneği, onların aracılığıyla Azerbaycan'ın petrol-gaz üretimi alanına doğrudan yabancı sermaye çekerek, yeni teknolojilerin sayesinde üretimini artırarak milyarlarca dolar değerinde kazanç elde etti. Artık yeni bilgi, tecrübeye sahip olan Azerbaycan'ın milli şirketleri bağımsız şekilde hem karada, hem de denizde istihbarat ve hasılat çalışmalarını gerçekleştire bildiler.

Dinamik gelişen iş ve yatırım ortamının oluşturulmasında öneme sahip vergilendirme mekanizmalarını incelediğimizde, belli oluyor ki, bu şartlar sağlıklı ve istikrarlı siyasi, ekonomik ve düzenleyici yasal ortamla uyumlu olan iyi yönetim, şeffaflık, tahmin ve ekonomik açıklık gibi faktörleri tespit edilir. Demek ki, yatırım ortamının oluşturulmasında önemli rol oynayan temel faktörlerin, yani Vergileme meselelerinin çözümünü sağlayan düzenleyici normlar koleksiyonunun daha da geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Artık Azerbaycan ekonomik alanda geçiş dönemini sona vurarak, gelişmenin yeni aşamasına girmiştir. Bilgi, davranış, yenilik ekonomisine geçiş için zemin oluşmuştur. Modern dünya tecrübesi gösterir ki, herhangi bir ülkenin ekonomisinin dayanıklı gelişimi pazarı yüksek teknoloji ve bilgiyle donatmak yeteneği ile mümkün olur. Çünkü mevcut koşullarda bilgi ekonomisi üretimin öncül bir alanına, bilgi ve ona dayalı teknoloji ise en çok talep edilen ürüne dönüşmektedir.

Tablo 2. Azerbaycan Cumhuriyetinde Yatırımın Yapısı

Alan	Sanayi	Tarım	İnşaat	Ulaşım	Bilgi ve İletişim	Diğer	Toplam
Yıl							
2010	4276,2	431,0	113,8	2449,1	212,0	2423,6	9905,7
2011	5369,8	437,3	225,9	2515,7	310,8	3939,6	12799,1
2012	6039,9	648,8	499,0	2621,1	329,5	5269,0	15407,3
2013	7499,6	574,3	707,8	3570,0	200,7	5298,4	17850,8
2014	7639,5	363,9	2 221,7	2440,6	157,5	4795,4	17618,6
2015	8499,9	355,4	2 123,5	2199,9	335,3	2443,0	15957,0

Tabloda Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ekonominin alanları üzere temel vesaitlerine yatırımın yapısı verilmiştir (2010- 2015 yılları arası). Yatırımların yapısına baktığımızda onun ana bölümünün sanayinin payına düştüğünü görebiliriz. Kriz yılları isitsna olmak üzere, bu alana yatırımlar artan oranla konulmakta devam ediyor. Tarım ürünleri üreticilerine ise büyük hacimli vadeli vergi indirimlerinin verilmesine 1999 yılından başlanmasına, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "tarım üreticilerine vadeli vergi indirimlerinin verilmesi hakkında" 27 Kasım 2001 tarihinde kabul edilen yasanın (toprak vergisinden başka tüm vergilerin ödenmesinden tahliye) 2002 yılı 1 Ocak yürürlüğe binmesine rağmen bu alana yatırımlar sadece 2007 yılından başlayarak artmaya başlamıştır. Uygulanan dönemde ulaştırma sektörünün hızlı gelişimi ilgi çekiyor. 2011 yılında ulaştırma sektörüne yapılan yatırımlar hacmi 2005 yılına kıyasla yaklaşık 5 kat artmıştır. Bu artışın yıllar üzere seri olarak yükselmesi ve hatta kriz yılı olan 2009 yılında 2008 yılına kıyasla çok cüzi azalması olgusunu da belirtmek gerekir.

Hizmet alanlarına yatırımların hızlı artışı vergi mükellefleri için bu alanın ne kadar çekici olması olgusunu doğruluyor. 2011 yılı sonuçlarına göre hizmet alanlarına konulan yatırımlar hacmine göre ürün üretimi alanlarına konulan yatırımlardan çok olmuştur. Bu artışı devletin turizmin gelişmesi ve bu alanda ilgili altyapının oluşturulması yönünde yürüttüğü politikanın başarılı bir sonucu olarak takdim edilebilir.

Devletin düşünülmüş yatırım politikası, onun özellikle petrol sektörüne yönelmesi gelecek ekonomik başarıların temelini yaratmış olur. Son yıllarda banka kredileri hesabına yatırımların artışına rağmen bu kaynağın yatırım feallığında halen çok zayıf konumda olması bir yandan mevcut para-kredi politikası ile, diğer yandan ise bankaların yatırım piyasalarına çıkarlarının az olması ile izah edilebilir.¹²

Son yıllarda Azerbaycan'ın dünya ekonomisine entegrasyonu süreci yoğun karakter almıştır. 2005-2015 yıllarında ülke ekonomisine yönelik 196 milyar dolar yatırımın 90 milyar dolara yakını yabancı yatırımlar olmuştur. 2005-2015 yıllarında ülke ekonomisine yönelik yabancı yatırımların 44 milyar doları petrol dışı sektörün, 46 milyar doları ise petrol sektörünün geliştirilmesine yöneltmiştir. Petrol dışı sektörde faaliyet gösteren ortak ve yabancı yatırım kurumlarını çeken esas alanlar sanayi, inşaat, ulaşım ve ticarettir. Tam yabancı yatırımlı ve ortak işletmelerin kurulmasında Türkiye'den olan girişimcilerin payı %27,6 teşkil ediyor. Bu gösterge İngiltere üzere %11,7, Rusya üzere %6,8, İran üzere % 6,2, ABD için %5,9, Almanya üzere ise % 2,9 dir.

Azerbaycana celb edilen doğrudan yabancı yatırımların büyük bölümü petrol-gaz sektörüne odaklanmıştır. Petrol sektöründen farklı olarak petrol dışı sektörde konulan doğrudan yabancı yatırımların

---

¹² E. Memmedov, İ. Seyfullayev, **Vergi ve Yatırım**, Bakü, 2013, s. 298-303

hacminde son yıllarda artış gözleniyor. Petrol-gaz sektöründe ise büyüme neredeyse durmuştur. Buna rağmen, hala her yıl konulan doğrudan yabancı yatırımın büyük bölümü petrol sektörüne yöneliyor. 2011 yılında konulan 4,286 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın 3,4 milyar doları (%79,3) petrol sektörünün payına düşmektedir.

Petrol dışı sektörde doğrudan yatırımlar özellikle sanayiye yönlendirilir. Tarım alanına genellikle doğrudan yabancı yatırım yapılmamıştır.

3.2. AZERBAJCANDA UYGULANAN MUAFİYET VE İSTİSNALARIN EKONOMİK ALANLARA ETKİSİ

Ülkemizde büyük başarılarla sürdürülmekte olan ekonomik politikanın bir parçası olan vergi politikalarının etkinliğinin artırılmasında vergi yönetimi esas öğelerinden olan vergi indirimlerinin büyük rolü vardır. Vergi indirimleri vergi politikasının şimdiki dönemde en çok tartışılan konularından biridir. Vergi mevzuatı ile tanınan vergi indirimlerinin ekonomik gerekçeli ve bu indirimlerin etkinliğinin değerlendirilmesi için kriterlerin belirsizliği bu indirimlerin isabetliliğine, azlığı veya çokluğu hakkında soruların cevaplandırılmasında belli zorluklar yaratıyor. Vergi indirimlerinin etkinliğinin araştırılması ve bu indirimlerin etkin kullanımının izlenmesi gibi önemli konuların araştırılması ülkemizde yürütülmekte olan başarılı ekonomik politikaların, özellikle, vergi politikasının güncel meselelerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu açıdan vergi indirimlerinin etkinliğinin değerlendirilmesinin bazı teorik ve pratik konularının araştırılması büyük önem taşımaktadır. Değerlendirmede

vergi indirimlerinin saptanması koşulları, vergi indirimlerinin terkihi, süreçlerin serisi, sonuçlarının uygulamasına olan talepler araştırılmalıdır. İndirimler sistemi değişken olduğundan değerlendirme mekanizması gibi kriter ve göstergeler sistemi de değişiyor ve bu da vergi indirimlerinin uygulamasının etkinliğinin değerlendirilmesinde zorluklar yaratıyor. Vergi indiriminin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla, onu bir yıl değilde, belirli bir süre boyunca değerlendirmek zorunludur.

Vergi indirimlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi kalitesini artırmak için aşağıdaki temel yönler dikkat etmek önerilmektedir:

1. Çeşitli vergi türleri üzere vergi indirimlerinin uygulanması deneyimini analiz etmek için vergi indirimlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi birim metodikasının hazırlanması;

2. Yatırım nitelikteki vergi indirimleri yatırım etkinliği pozisyonundan değerlendirilmelidir ki, bu zaman esas üretim fonlarına sermaye yatırımlarının finansmanına özel finans vesaitlerinin vergi dahil olmalarının artışında payı hesaba alınsın.

3. Vergi indirimlerinin ekonomik etkinliğinin değerlendirilmesi sırasında sanayi üretiminin artışı, GSYİH ve gelişmenin sosyal-ekonomik göstergeleri dikkate alınmalıdır.¹³

Yatırım ortamının oluşmasında vergi indirimlerinin uyarıcı rolünün artırılması yönünde aşağıdaki çalışmaların gerçekleştirilmesini makbul kabul etmek olurdu:

- düşük vergi oranının uygulanması;
- devletin ekonomik-sosyal alanda faaliyetlerinin verimliliği dikkate alınarak vergi indirimlerinin tespit edilmesi;

---

¹³ Akif Musayev, *İnavasyon Ekonomisi ve Vergi Güçlendirilmesi*, Bakü, 2014, s.105-106

- vergi alanının gelişmesi ve uluslararası standartlara yaklaşması açısından vergi indirimlerinin uygulanması;
- vergi indirimlerinin ancak geçici ve elde edilen sonuçlara dayanarak verilmesi;
- basitleştirilmiş vergi sisteminin geliştirilmesi ve uygulama alanının genişletilmesi;
- devletin sosyo-ekonomik programlarının stratejik hedeflerine uygun özel vergi rejiminin uygulanması.¹⁴

Uluslararası tecrübeye dayanarak diyebiliriz ki, kendi Vergileme sistemlerinde etkin Vergileme politikasına uygun reformlar yaparken ülkeler aşağıdakileri dikkate alırlar:

- genellikle vergi yapısını sadeleştirmeye çalışmalı;
- ihracat üzerine konulan KDV masraflarının tez bir zamanda ödenmesini sağlamalı;
- online vergi belgelendirilmesini teklif etmeli.

Uluslararası deneyimlerden anlaşılıyor ki, her devlet kendi ülkesini daha elverişli yatırım mekanına dönüştürmek için yatırımcılara, genellikle yabancı yatırımcılara finansal veya vergi indirimleri sunmaktadır. Ancak somut bir indirim formuna uzun uzadıya vergi bayramlarına özel dikkat etmek gerekir. Bu tür etkinlikler sadece mali uygunsuzluklarına neden olmaz, aynı zamanda rekabete direnci mahvedici etki edebilir, ayrıca ilgili sürenin tamamlanmasından sonra belirli yeni bir süre tayin edilmezse, şirketler daha ucuz yerler aramaya başlayabilirler.

---

¹⁴ Rzayev, a.g.m. s. 120

Ayrıca, yabancı yatırımcılar için kurumsal gelir vergilerinin azaltılmasına yönelik bileşik indirim şemaları yerine sadelik ve düşük dereceler ilkesine dayanan ve böylece, tüm iş alanları için elverişli olan kurumsal gelir yapısının oluşturulması ve yürütülmesi uygundur. Bileşik indirimler şemasının yönetimi hem devlet, hem de iş alanları için zordur, bu piyasada uygunsuzluqlara neden olur.

Büyük ya da küçük olmasına bakılmaksızın, tüm işletmeler kendi adil vergi paylarını ödemek zorundadır. Küçük işletmelere gelişip tamhacimli vergi mükelleflerine dönüşmekte yardım etmek için devlet küçük ve orta ölçekli işletmeler için sınırlı vergi indirimlerinin uygulanması konusunu gözden geçirebilir.

İş adamı vergi sistemleri arasında seçim yapabilir. Basitleştirilmiş vergi sistemini kullanan işletme tesisleri KDV ödemez (Rusya Federasyonunun gümrük topraklarına ithal edilen mallara göre KDV hariç). Küçük ve orta ölçekli işletmelere basitleştirilmiş vergi mekanizmalarını teklif ederken hükümetler ayrıcalıklı vergi oranlarının kullanılması amacıyla kendilerini sahte yollarla küçük işletme olarak yansıtmaya çalışan şirketlere özel dikkat etmelidirler.

Vergi indirimlerinin hedeflerine istenilen masraflarla, özellikle, bütçe kayıpları aracılığıyla nailolma yol verilemez kabul edilir. Bu nedenle, vergi indirimlerinin değerlendirilmesinin ve ilgili karar verme sürecinin aşağıdaki sırayla yapılması önerilmektedir:

1. Vergi güzəştinin sonuçlarının değerlendirilmesi: eğer sonuç yoksa ve veya indirim beklenen sonuçların elde edilmesi için tatminkar değilse, o güzəştin iptal edilmesi, değiştirilmesi veya geliştirilmesi konusunda karar alınabilir. Eğer beklenen sonuçlar elde edilmişse, o zaman bir sonraki adımda güzəştin etkinliğini değerlendirilmesi yapılır.

2. Sonuçları olan indirimlerin etkinliğinin değerlendirilmesi: eğer verimlilik kabul edilmiş veya standart seviyeye uygunsa, o zaman güzeştin uygulaması süresi uzatılır; eğer verimlilik istenen seviyeden aşağıdırsa, o zaman ya güzeştin iptali ya da iyileştirilmesi için karar alınabilir.¹⁵

Azerbaycanın vergi sisteminde ekonominin vergi yükünün azaltılması, vergi oranlarının düşürülmesi yönünde esaslı adımlar atılmıştır. Şöyle ki, tüzel kişilerin menfaat vergisi oranının 1992 yılındaki % 35 'lik seviyeden şimdiki %20 - e kadar, KDV üzere %28 - lik seviyeden şimdiki %18 - lik seviyeye azaltılması günümüzün gerçeklerinden biridir. Vergi türlerinin sayısı 13'ten (yürürlükte olan Vergi Kanunu kabul olunanadek mevcut vergilerin sayısı) 9 a kadar azaltılmıştır.¹⁶

3.2.1. Vergi İndirimlerinin Tarım Sektörüne Etkisi

Mevcut vergi politikasının temel amaçlarından biri petrol dışı sektörün dayanıklı gelişmesine, ülkenin makro ekonomik durumunun sabit tutulmasına, ekonominin etkin düzenlenmesi ve dinamik gelişimine ulaşmaktan ibarettir. Ülkede gerçekleştirilen vergi politikasının temel yönlerinden biri de petrol dışı sektörlerin gelişmesi yönünde ülkenin tarımına destek verilmesidir.

Son yıllarda dünya pazarında petrol fiyatlarının stabil olmaması ve azalan çizgi üzerinde gelişmesi fonunda ister bütçe dahilolmalarının yerine getirilmesi, isterse de gıda güvenliğinin sağlanması için ülkede

---

¹⁵ İlgar Seyfullayev, , “ Sosyal vergi İndirimlerinin sonuçluluğunun ve verimliliğinin incelenmesi meseleleri”, **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2014, sayı 1, s. 95

¹⁶ Memmedov, Seyfullayev, a.g.e. s. 293

petrol dışı sektörün gelişmesine daha çok önem verilir. Bu sektörde dikkat merkezinde olan alanlardan biri de tarım alanıdır.

Tarım sektörün gelişmesine gösterilen devlet ilgisi çok yönlüdür. Yüksek verimliliğin sağlanması, yerli ürünlerin rekabet yeteneğinin artırılması, tarımın geliri alanlarının geliştirilmesi, çiftçilere devlet desteğinin daha etkili idaresi tarımsal alanda devlet politikasının önemli yönlerini oluşturmaktadır.

Ülkemizde tarımsal sektörün gelişimine gösterilen devlet desteği sayesinde bölgelerde devlet sermayesi hesabına tarım için gerekli altyapı oluşturulur, bu alana yatırımlar yönlendiriliyor. Girişimciliğe Yardım Milli Fonu kredi portföyünün 65-70 faizi tarım üretimine ve tarım ürünlerinin üretimi alanlarına yönlendirilir. Çiftçiler toprak vergisi hariç her türlü vergi ödemelerinden muaftırlar. Modern iyileştirilme, sulama sistemleri devlet yatırımları sayesinde kuruluyor. Mineral gübrelerin değerinin yüzde 50'den fazlası, araçların değerinin yüzde 40 -ı devlet bütçesinin hesabına telafi edilir. Mineral gübrelerin satış fiyatına uygulanan indirimin hacmi yüzde 50-den yüzde 70-e yükseltilmiştir. Ülkemizde her yıl yaklaşık 600 bin tarım ürünleri üreticisi devlet desteğinden faydalıyor. Uygulanan indirimlerin hacminin artırılması hesabına 2014 yılında çiftçiler tekniği önceki yıla göre yüzde 50, gübrani ise yüzde 30 düşük fiyatla elde ettiler. Bu da ürünün maliyetinin önemli ölçüde azalması sonucunda çiftçilerin gelirlerinin artmasına ve yatırım olanaklarının genişletilmesine olumlu etki gösterdi. Sürekli ve kapsamlı devlet desteği sayesinde ülkemizde tarımda önemli gelişmeye ulaşılmıştır.

Artık tarımda gelişme göstericileri öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, Azerbaycan bu alan üzere çoğu ürünleri, aynı zamanda tahıla olan talebi

yerli üretim hesabına tam ödemektedir. Gıda güvenliği açısından ise bu, oldukça önemli bir başarı kabul edilir.

Tarım ürünleri üreticilerine verilen vergi indirimleri girişimcilik faaliyetlerinde önemli rol oynamıştır. Hesaplamalara göre tarım ürünleri üreticilerine verilen vergi indirimleri, tarım ürünleri üretiminde kullanılan mal ve malzemelerin KDV den muaf olunması girişimcilere milyonlarca manat tasarruf imkanı sağlar. Hiç şüphesiz ki, tarıma bu ölçüde dolaylı desteğin verilmesi, öncelikle ürün üretiminde maliyetin aşağı düşmesine imkan verecektir.

Ülkeye ithal edilen bazı mal ve teçhizatların KDV ve gümrük rüsumundan muaf olunmasına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen kararın kabulünde da öncelikli amaç tarım sektörün gelişmesidir. Malum karar tarım alanında çalışan uzmanlar tarafından takdir ediliyor. Onlara göre, bu adım petrol dışı sektörün gelişmesine devlet desteğinin daha da güçlendirilmesine, yeni ve modern teknolojilerin uygulanmasına olank sağlayacak, aynı zamanda ekonomi ve işletmelerde dolaşan mali varlığa tasarruf ederek teknolojik odaklı yatırımların teşfik edilmesine, üretim sırasında ürünlerin maliyetinin aşağı düşmesine, modern teknolojilerin uygulanması sonucunda piyasa rekabetine sürekli ürün üretimine geçmeye, bölgelerde kurulan tarım ürünleri üretimini güçlendirmekle bölgelerin gelişmesine, nüfusun istihdam ve gelir düzeyinin artmasına etki edecek, böylece yerli ürünlere daha fazla talebin oluşumu görülecektir, petrol dışı sektörde ihracatın genişlemesine elverişli ortam yaratacak.

Azerbaycan'da girişimcilik konularının devlet bütçesinin hesabına ayrıcalıklı koşullarla kredileşmesinin iki yolu var. İlki 1992 yılında oluşturulan, ama aslında faaliyetleri 2002 yılından hissedilen Ekonomik

Kalkınma Bakanlığı nezdindeki Girişimciliğe Yardım Milli Fonu (GYMF), ikincisi ise Tarım Bakanlığı bünyesinde 2007 yılında faaliyete başlayan Köy Ekonomisinin Kredileşmesi üzere Devlet Ajansıdır.

GYMF-nin oluşturulmasında amaç ülkede küçük ve orta işletmelerin gelişmesine mali destek göstermektir. Resmi verilere göre, GYMF 2002-2011 yılları girişimcilere 718,18 milyon manat tutarında tercihli kredi verdi. GYMF-nin indirimli kredileri, esasen, tarım ürünlerinin üretimi, modern teknolojilerin uygulanması ile rekabetçi ve ihracat odaklı gıda ve diğer sanayi ürünlerinin üretimi, modern soğutucu depo kompleksinin oluşturulması ve küçük işletmelerin (aynı zamanda gençlerin, göçmenlerin ve kadınların girişimcilik faaliyetine katılımı) gelişimi amacıyla ayrılır. Azerbaycan'da indirimli kredilerin ayrılmasının ikinci yolu Köy Ekonomisinin Kredileşmesi üzere Devlet Ajansıdır. Devlet ajansının hattı ile indirimli kredi ayrılmasına 2007 yılından başlatıldı. Fakat ne yazık ki, bu kredilerin ayrılması ile ilgili ayrıntılı bilgiler açıklanmıyor. Çeşitli verilere göre, devlet bütçesinden ajansa indirimli kredilerin ayrılması amacıyla 2007-2011 yıllarında 40 milyon manattan çok nakit aktarıldı. Geri dönen kredi tutarları de dikkate alınarak genel kredileşmesini seviyesi 50 milyon manat civarındadır. Son olarak, vergi indirimleri de girişimcilik faaliyetlerinin gelişmesine, ekonominin genişlenmesine hizmet eden araçlardandır. Mevzuatta öngörülen indirimler dikkate alınarak böyle bir fikir söylemek mümkün ki, uygulanan vergi indirimlerinin toplam hacmi genel vergi yığımlarının % 30 civarındadır.

Belirtmek gerekir ki, vergi indirimleri daha çok tarım alanına ve eyaletlere uygulanıyor. Şöyle ki, GYMF-nin hattı ile ayrılan kredilerin de büyük bölümü yalnız tarımsal sektöre yöneltiliyor. Böylece devlet

başta tarım alanı olmak üzere ekonominin genişlenmesi, rekabete dayanıklılığını artırmak amacıyla her yıl girişimcilik faaliyeti ile meşgul olanlara doğrudan ve dolaylı olarak 1,9-2 milyar manat tutarında yatırım desteği veriyor.

Azerbaycan'da devlet özel sektörün kapsamlı desteklenmesi, onun daha da güçlenmesi için elverişli ortamın yaratılması amacıyla çeşitli yardım ve teşvik mekanizmalarını uygular. Bu hedefler uğruna devlet girişimcilik faaliyetine iki formda doğrudan (yardımlar, subvansyonlar) ve dolaylı (vergi indirimleri, indirimli krediler) destek gösteriyor. Yardım ve subvansyonlar genellikle tarım ürünleri üreticilerine verilir. Bunun yanı sıra, "Agrolizing" halka açık işletmenin hattı ile alınıp ülkemize ithal edilen tarım teknikleri, teknolojik ekipman, mineral gübreler ve yüksek verimli damızlık hayvanlar tarım ürünleri üreticilerine, üretim ve hizmet alanları ile uğraşan girişimcilere finansal kiralama yolu ile verilir veya indirimle satılır . 2007 yılından 2011 yılına kadar "Agrolizing" halka açık işletme ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından ülkeye ithal edilen mineral gübrelerin değerinin ortalama 50 ve 70 faizinin indirimle tarım ürünleri üreticilerine satılması ile ilgili bu kurumlara devlet bütçesinin hesabına 40,1 milyon manattan çok nakit ödenilmiştir.

Artık her yıl subvansyonların verilmesi için devlet bütçesinden 80 milyon manat nakit ayrılıyor. Devletin girişimcilik faaliyetine en büyük desteği şüphesiz indirimli krediler ve vergi indirimleri şeklinde olur.¹⁷

Araştırmalar gösteriyor ki, tarım sektörün gelişiminde, özellikle bu alanın mali sorunlarının giderilmesinde vergi indirimleri önemli hale

---

¹⁷ Rzayev, a.g.m., s. 118-120

gelmiştir. Devlet tarım sektöründe vergi düzenlenmesini kaliteyi iyileştirmekle hem insanların iş güvencesi iyileşiyor, hem faaliyetleri hesabına tarımsal ürünlerin üretimi artıyor, hem mükelleflerin elinde kalan paranın miktarı artıyor, hem de girişimcilik geliştiriliyor. Bu nedenle, devlet tarım alanında vergi indirimlerinin etkinliğini yükseltmekle belirtilen sorunların çözümüne kısmen de olsa yardım etmiş oluyor. Son 10 yılın istatistiklerine baktığımızda indirimlerin uygulamasından sonra bu alanda gözlemlenen gelişme açıkça görülmektedir.

Tarım ürünleri üreticilerine vadeli vergi indirimlerinin uygulanması 2001 yılından başlayıp ve 13 yıl devam eden bu siyaset 2014 yılına kadar 1,4 milyar manat paranın çiftçilerde kalmasına ve aynı paranın tekrar üretimin gelişmesine yöneldilmesine olanak sağladı. Sonuçta üretim hacmi 4,4 kat arttı.

Tarım sektöründe uygulanan indirim mekanizması girişimcilerin maliyet sorunlarının azalmasına yol açtı. Sahipleri için vergi indirimleri sonucunda tarımda maliyetler %10 -a kadar azaldı.

Belirtilenlerin yanı sıra, bir konuyu da dikkate almak gerekir ki, Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanununda bu indirimler vadeli niteliktedir. Kanaatimce, bu indirimlerin vadesinin artırılması konusunda aşağıda yer alan bazı olumlu faktörler dikkate alınmalıdır:

1. Eğer tarım ürünleri üretimine vergi indirimleri dayandırılırsa, bu kırsal alanlarda çalışanların zaten az olan gelirlerinin daha da azalmasına neden olacak, sonuçta köy nüfusunun kentlere akımı hızlanacak, köyler boşalacak.

2. Tarım ürünleri üretimine vergi uygulandığında, bu tarım sektöründe çalışanların masraflarını oldukça artıracaktır, bu faaliyetlerde bulunanlar daha elverişli olan diğer faaliyet alanlarına geçecek ve sonuçta üretimin hacmi aşağı düşecek, bu da, ülkede gıda kıtlığının ortaya çıkmasına neden olacaktır.

3. Azerbaycan'da gıda güvenliği konusunda özel Devlet Programının kabul edildiğini hatırlatarak belirtelim ki, bu belgede Azerbaycan'ın gıda güvenliğinin sağlanması ile ilgili somut talepler konulmuştur. Devlet Programında öne sürülen taleplere göre, tarım sektörü gelişme ettirilmekle ülkemizin ithaldan bağımlılığı ortadan kaldırılmalıdır: "Fakat günümüzde gerçek şudur ki, Azerbaycan ithalat meyilli ülkedir. Bu nedenle tarım sektöründe uyarıcı tedbirler uygulanmalı ve vergi indirimlerinin vadesi uzatılmalıdır ".

4. Bu indirimlerin vadesinin durdurulması yerli ürünlerin fiyatlarının yabancı ürünlerin fiyatları ile kıyaslandığında artmasına sebep olacaktır. Sonuç olarak rekabet yeteneği zayıflayacaktır, bu da kalitesiz, genleri değiştirilmiş yabancı ürünlerin ülke piyasalarına dolmasına neden olacak.

5. Her ne kadar, tarım sektörde dinamik ilerleme sağlanmış, bu alana kapsamlı devlet ilgisi yöneltmiş olsa bile, yine de yatırımların yapılması yeterince değildir. Şöyle ki, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tarım ürünlerinin üretimi için çok zengin potansiyel imkanlara, ayrıca, ihracat olanaklarına sahip olmasına rağmen, ülkemiz tarımsal ürünlerin ihracında oldukça az paya sahiptir. Hatta birçok ürün üzere iç talep bile ithalat hesabına temin ediliyor. Bu ise, alana yatırım yatırımlarının artırılmasını gerektirir. Bu alana vergi indirimlerinin iptali zaten düşük seviyede olan yatırımların daha da azalmasına neden olabilir.

Yapılan araştırmalardan bu sonuca geliyoruz ki, tarım sektöru petrol dışı ekonominin temel bölümü olmakla beraber, ülkenin ulusal ekonomik güvenlik platformunun sütunlarını içerir. Gıda güvenliğinin güçlendirilmesi ile ilgili yakın dönem stratejide tarım alanına destekleyici çalışmalar yer alıp, gelişme öncelikleri belirlenmiştir.

SONUÇ

Vergi indirimleri vergi politikasının şimdiki dönemde en çok tartışılan konularından biridir. Uluslararası deneyimlerden anlaşılıyor ki, her devlet kendi ülkesini daha elverişli yatırım mekanına dönüştürmek için yatırımcılara, genellikle yabancı yatırımcılara finansal veya vergi indirimleri sunmaktadır. Yabancı yatırımların ülke ekonomisine katılımı Azerbaycan devletinin belirlediği ekonomik gelişme stratejisinin önemli bir parçasıdır. Son dönemde ülkedeki siyasi istikrar ve ekonomik gelişme dış devletlerin Azerbaycan ekonomisine uzun vadeli yatırım yapmak için ilgisini daha da arttırmıştır. Şu anda ülkede ekonomik reformların sürdürülmesi, iş ortamının daha da iyileştirilmesi, petrol sektörü ile beraber, diğer sektörlerin geliştirilmesi ile ilgili projeler uygulanmaktadır.

Vergi indirimlerinin türleri ve özellikleri onların sonuçluluğunun ve etkinliğinin izlenmesi sırasında mutlaka dikkate alınmalıdır. Böyle izlemenin organizasyonu ve uygulanması, alınan sonuçlar üzere karar alma ve uygulamada gerçekleştirilmesi ülkenin bütçe vergi sisteminin etkinliğini ve vergi politikalarının ekonomik sisteme etkisini hem miktar, hem de kalite açısından yükseltebilir.

Vergi indirimlerinin etkinliğinin araştırılması üzere işlenecek yönlerin ve oluşturulacak bilgi sistemlerinin test edilip beğenilmesini gerçekleştirmek için bir ya da bir kaç vergi indirimi türü üzere pilot projelerin uygulanması daha isabetli sonuçlar verebilir.

Vergi indirimleri üzere kararların alınma sıklığı muhtemelen uzun süreli olmalıdır. Vergi ödeyicilerin yatırım nitelikteki vergi indirimlerinden kullanım için uyumu, kendi faaliyetleri üzere uygun

karar verme ve indirimlerden kullanımın gerçekleştirilmesi için birkaç yılı kapsayan dönem gerekebilir.

Bilimsel tartışmalar sonucunda ortaya çıkan kesin görüş şudur ki, yabancı doğrudan yatırımların artışı ekonomik gelişmeyi doğrudan destekler. İyi olurdu ki, doğrudan yatırımlar esasen daha çok ihtiyaç duyulan, Azerbaycan'da üretimi ucuz mal olan günlük ihtiyaç mallarına dahil edilsin. Elbette ki, bunun için yatırım ortamının daha da geliştirilmesi yönünde yasal tabanı geliştirilebilir. Fikirimce, dikkat önce uygulanan vergi mekanizmalarının rolünün artırılmasına yönelmelidir.

Azerbaycana celb edilen doğrudan yabancı yatırımların büyük bölümü petrol-gaz sektörüne odaklanmıştır. Petrol sektöründen farklı olarak petrol dışı sektörde konulan doğrudan yabancı yatırımların hacminde son yıllarda artış gözleniyor. Azerbaycanda iç yatırımlar da genellikle sanayi sektörüne yapılmaktadır. En önemli kısmı petrol-gaz alanına gitmektedir.

Son yıllarda dünya pazarında petrol fiyatlarının stabil olmaması ve azalan çizgi üzerinde gelişmesi fonunda ister bütçe dahil olmalarının yerine getirilmesi, isterse de gıda güvenliğinin sağlanması için ülkede petrol dışı sektörün gelişmesine daha çok önem verilir. Bu sektörde dikkat merkezinde olan alanlardan biri de tarım alanıdır.

Yapılan araştırma sonucunda sonucuna geliyoruz ki, tarım ürünleri üreticilerine vadeli vergi indirimlerinin verilmesi ile ilgili Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanununa edilmiş değişiklik tarım alanda verimliliğin yükseltilmesine olumlu yönde etkilemiştir. Araştırmalar gösteriyor ki, tarım sektörünün gelişiminde, özellikle bu alanın mali sorunlarının giderilmesinde vergi indirimleri önemli hale gelmiştir. Devlet tarım sektörde vergi düzenlenmesini kaliteyi iyileştirmekle hem

insanların iş güvencesi iyileşiyor, hem faaliyetleri hesabına tarımsal ürünlerin üretimi artıyor, hem mükelleflerin elinde kalan paranın miktarı artıyor, hem de girişimcilik geliştiriliyor. Bu nedenle, devlet tarım alanında vergi indirimlerinin etkinliğini yükseltmekle belirtilen sorunların çözümüne kısmen de olsa yardım etmiş oluyor. Ülkemizde tarımsal sektörün gelişimine gösterilen devlet desteği sayesinde bölgelerde devlet sermayesi hesabına tarım için gerekli altyapı oluşturulur, bu alana yatırımlar yönlendiriliyor.

Yapılan araştırmalardan bu sonuca geliyoruz ki, tarım sektörü petrol dışı ekonominin temel bölümü olmakla beraber, ülkenin ulusal ekonomik güvenlik platformunun sütunlarını içerir.

Günümüzde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin vergi sistemi ülkenin ekonomik mekanizmasının etkinliğini sağlamakta, devletin acil ihtiyaçlarını finanse etmekte, bütçe kesirinin artışının önlemekte, genellikle piyasa ekonomisine geçişin tüm taleplerine cevap vermektedir. Tüm bunların sonucunda Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ekser vergi oranları diğer ülkelerdeki benzeri vergi oranları hayli düşüktür.

Fikirimce, vergi mekanizmalarının rolünü arttırmakla modern vergi sistemlerinde yatırımın teşviki amacıyla indirimlerin aşağıdaki biçimlerinden kullanılması uygundur:

- vergi indirimlerinin vergi oranlarının düşürülmesi,
- sermaye yatırımlarına vergi indirimlerinin verilmesi,
- vergi tatillerinin uygulanması,
- uzun vadeli yatırım zamanı sermaye artışından elde edilen gelirlere indirinli vergi rejiminin uygulanması vb.

KAYNAKÇA

AHMETOV Reşat, “Tarım Sektörün Maliye Teminatının Yükseltmesinde Vergi İndirimlerinin Rolü”, **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2015, sayı 5, s. 89-102

AHMETOV Reşat, “Vergi Düzenlenmesinin Tarım Sektörün Gelişimine Etkisi” **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2013, sayı 2, s. 149-161.

AÖF, **Kamu Maliyesi**.

Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanunu.

HÜSEYNOV Telman, **İşletmenin Ekonomisi**, Bakü, 2009.

MEMMEDOV Elekber ve diğerleri, **Vergiye giriş**, Şamahı, 2014.

MEMMEDOV, Musayev, Kahramanov, **Vergiler**, Bakü, 2012.

MEMMEDOV, Seyfullayev, **Vergi ve Yatırım**, Bakü, 2013.

MUSAYEV Akif, **İnavasyon Ekonomisi ve Vergi Güçlendirilmesi**, Bakü, 2014.

MUSAYEV, Kelbiyev, Rzayev, **Vergiler ve Vergitutma**, Bakü, 2005.

NEBIYEV İsmail “Azerbaycanda Vergi Sisteminin Tarihi” **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2011, sayı 6, s. 87-106

PEHLIVAN Osman, **Kamu Maliyesi**, Trabzon, 2001.

RZAYEV Perviz, “Yatırım ortamının şekillenmesinde vergi indirimlerinin rolü”, **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2012, Sayı 6, s. 109-121

SEYFULLAYEV İlgar, “Vergi İndirimlerinin Verimliliğinin Değerlendirilmesinin Teorik Çalışmaları”, **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2012, sayı 6, s.125-138.

SEYFULLAYEV İlgar, “Sosial Vergi İndirimlerinin Sonuçluluğunun ve Verimliliğinin İncelenmesi Çalışmaları”, **Azerbaycan Vergi Dergisi**, 2014, sayı 1, s. 87-102.

<http://www.stat.gov.az> - Devlet İstatistik Kurumunun Resmi İnternet Sayfası.

www.taxes.gov.az - Azerbaycan Cumhuriyetinin Vergiler Bakanlığı.